

WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA DLA PRZEDSIĘBIORCY

URZĄD PATENTOWY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

EUIPO
URZĄD UNII EUROPEJSKIEJ DS.
WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

fundacja **JWP**

WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA DLA PRZEDSIĘBIORCY

Autorzy:

Dorota Rzażewska, krajowy i europejski rzecznik patentowy, radca prawny,
JWP Rzecznicy Patentowi, JWP Kancelaria Prawna
Tomasz Gawliczek, rzecznik patentowy, radca prawny, JWP Rzecznicy Patentowi,
JWP Kancelaria Prawna
Anna Kupińska-Szczygielska, JWP Rzecznicy Patentowi
Karolina Tołwińska, JWP Rzecznicy Patentowi

Opracowanie graficzne: Marek Sikorski, Urząd Patentowy RP
Projekt graficzny okładki: Agata Juskowiak, Urząd Patentowy RP
Korekta: Ewelina Bąkowska, Urząd Patentowy RP

© Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej
Warszawa 2021

Wydawca:

URZĄD PATENTOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
al. Niepodległości 188/192, 00-950 Warszawa
Tel. 22 579 00 00
www.uprp.gov.pl

Publikacja bezpłatna,
współfinansowana w ramach współpracy z EUIPO

ISBN 978-83-65470-69-0

Spis treści

I. Prawa własności intelektualnej w przedsiębiorstwie	5
1. Czym jest własność intelektualna?	5
2. Z jakich praw własności intelektualnej może korzystać Twoja firma?	6
Znaki towarowe	6
Wzory przemysłowe	8
Wynalazki i wzory użytkowe	10
Topografie układów scalonych	12
Oznaczenia geograficzne	12
Prawa autorskie	13
3. Dlaczego warto chronić własność intelektualną?	14
II. Jak efektywnie chronić i zarządzać prawami własności intelektualnej w Twojej firmie?	16
1. Strategia biznesu a strategia ochrony	16
Twój cel biznesowy.	16
Czy inwestujesz w rozwój własnych rozwiązań, czy wolisz korzystać z licencji?	16
Co chcesz chronić i przy pomocy jakich praw?	17
Gdzie chcesz chronić swoje produkty i usługi?	18
Jak długo będziesz chciał korzystać z praw?	19
Jaki budżet przeznaczysz na ochronę praw wyłącznych?	20
Przykłady strategii	20
2. Budowanie portfolio praw własności przemysłowej	22
Korzystaj z baz patentowych	22
Wykonaj badania znaków towarowych przed zgłoszeniem	22
Dokonaj odpowiednich zgłoszeń	23
Procedury i urzędy ds. własności intelektualnej	23
Skorzystaj z pomocy profesjonalnego pełnomocnika	25
Nie zapomnij wnosić opłat okresowych	25
3. Zarządzanie własnością intelektualną w firmie	26
Ureguluj relacje z pracownikami i współpracownikami oraz inwestorami	26
Obracaj prawami wyłącznymi – kupuj, sprzedawaj, udzielaj licencji	26
Używaj praw wyłącznych w swojej działalności	27
Monitoruj działania konkurencji	27
Ścigaj naruszcycieli	28
III. Ochrona własności intelektualnej firmy w świecie technologii cyfrowych	31
1. Strony www i domeny internetowe	31
2. Wyszukiwarki internetowe	34
3. Serwisy aukcyjne	35
4. E-commerce	36

5. Media społecznościowe	37
6. Programy komputerowe	38
7. Wynalazki wspomagane komputerowo (<i>computer-implemented inventions</i>)	40
8. Sztuczna inteligencja (<i>artificial intelligence</i>)	41
9. Ochrona baz danych	41
10. Ochrona wizerunku	42
IV. Własność intelektualna w Twojej firmie – o czym pamiętać?	44

I. Prawa własności intelektualnej w przedsiębiorstwie

Twoja firma jest dla Ciebie bardzo ważna. Walczysz o pozycję na rynku, chcesz odróżnić się od konkurencji i wypracować zysk, by dalej się rozwijać. Dlatego udoskonalasz produkty i usługi, dbasz o ich odpowiednią promocję, budujesz sieci sprzedaży, może inwestujesz w nowe technologie lub prace badawczo-rozwojowe, zatrudniasz specjalistów od marketingu i księgowości. Ale czy wśród Twoich doradców znajduje się rzecznik patentowy? Czy w swojej działalności dbasz o ochronę praw własności intelektualnej i przemysłowej?

W naszej publikacji znajdziesz praktyczne wskazówki dotyczące ochrony i zarządzania szeroko rozumianą własnością intelektualną. Potrzebujesz ich, żeby prowadzić skuteczny, nowoczesny biznes. Prawa własności intelektualnej dotyczą niemal wszystkich aspektów organizacji i działania firmy, relacji z pracownikami, partnerami oraz konkurencją. We współczesnym świecie opartym na wiedzy i technologii znajomość tych praw ułatwi Ci podejmowanie decyzji, pozwoli zoptymalizować koszty i zmniejszyć ryzyko inwestycyjne, a w efekcie osiągnąć sukces biznesowy.

1. Czym jest własność intelektualna?

Własność intelektualna to efekty twórczej działalności ludzkiego intelektu, posiadające charakter niematerialny, ucieleśnione w materialnej postaci. Innymi słowy to wszystko, co unikalnego i oryginalnego jest w stanie wymyślić człowiek. Własność intelektualna jest obecna we wszystkich sferach życia, w edukacji, rozrywce i oczywiście w biznesie, bez względu na wielkość i zasięg działania firmy. W kreatywnych i innowacyjnych branżach własność intelektualna często ma fundamentalne znaczenie, ale jest równie potrzebna podmiotom z bardziej tradycyjnych sektorów.

Prawa własności intelektualnej dzielimy na dwie podstawowe kategorie:

- prawa własności przemysłowej obejmujące patenty na wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne i topografie układów scalonych;
- prawa autorskie i prawa pokrewne.

Warto jednak wiedzieć, że w kręgu szeroko rozumianych praw własności intelektualnej znajdują się także np. prawo wyłączne do nowych odmian roślin, prawo do firmy czy prawo do wizerunku.

Prawa własności przemysłowej uzyskiwane są dzięki zgłoszeniom lub rejestracji w odpowiedniej instytucji, np. Urzędzie Patentowym RP. Uzyskanie praw własności przemysłowej wiąże się z opłatami, które trzeba uiścić zarówno na początku procedury, jak i potem w trakcie trwania ochrony (zarówno wysokość, jak i częstotliwość wnoszenia opłat zależą od rodzaju prawa wyłącznego). Natomiast prawa autorskie w Polsce nie podlegają rejestracji, powstają samoistnie z mocy ustawy.

Prawa własności intelektualnej są prawami wyłącznymi, co oznacza, że osoby lub podmioty uprawnione mają monopol na czerpanie z nich korzyści. Są też ograniczone terytorialnie i czasowo, czyli można z nich korzystać wyłącznie na określonym obszarze oraz przez określony czas. Mają charakter materialny i są zbywalne (z wyłączeniem osobistych praw autorskich), co oznacza, że można je np. dziedziczyć, sprzedawać lub odstępować. W stosunku do jednego produktu może mieć zastosowanie kilka rodzajów praw, chroniących jego różne elementy.

Prawa własności intelektualnej

Źródło: Fundacja JWP

Poniżej przedstawiamy katalog wybranych praw własności intelektualnej, z którego może korzystać przedsiębiorca, aby chronić i rozwijać dorobek swojej firmy.

2. Z jakich praw własności intelektualnej może korzystać Twoja firma?

Znaki towarowe

Znaki towarowe to jedno z najpopularniejszych praw własności przemysłowej. Spotykamy je na każdym kroku, na opakowaniach, przedmiotach codziennego użytku, na szyldach sklepów, w reklamach. Słynne znaki towarowe są warte miliony dolarów i rozpoznawane w najdalszych zakątkach świata.

Ale czy znak towarowy to tylko słowo lub obrazek umieszczone na produkcie?

Znaki towarowe pełnią bardzo ważną funkcję w działalności promocyjnej i handlowej każdej firmy. Znakiem towarowym może być każde oznaczenie **umożliwiające odróżnienie towarów lub usług jednego przedsiębiorstwa od towarów lub usług innych przedsię-**

biorstw. Oznaczenie takie musi być przedstawione w sposób umożliwiający ustalenie w rejestrach znaków towarowych jednoznacznego i dokładnego przedmiotu ochrony. Znaki towarowe są bardzo zróżnicowane co do ich postaci.

Najczęściej spotykanymi formami znaków towarowych są:

- znaki słowne: oznaczenia słowne w postaci np. wyrazów, zdań, sloganów reklamowych;
- znaki graficzne: oznaczenia graficzne jak np. rysunki, ornamenty;
- znaki słowno-graficzne: oznaczenia stanowiące kombinację znaków słownych i graficznych;
- znaki przestrzenne: trójwymiarowe formy przedmiotów, towarów lub opakowań;
- znaki niestandardowe: multimedialne (animacje, wideo), hologramy, dźwięki lub krótkie melodie.

SONY

CYBERPUNK 2077

PAMIĘTAJ! Prawo ochronne na znak towarowy daje przedsiębiorcy monopol w odniesieniu do wskazanych w zgłoszeniu produktów lub usług, które są sklasyfikowane. System ten nosi nazwę **klasyfikacji nicejskiej**. Klasyfikacja nicejska przypisuje towary do klas o numerach 1–34, a usługi do klas o numerach 35–45. Każda klasa ma nagłówek, który zawiera ogólne informacje o rodzaju towarów lub usług nią objętych.

Co nie może być znakiem towarowym? To oznaczenia, które m.in.:

- nie nadają się do odróżniania w obrocie towarów, dla których zostały zgłoszone, np. „czekolada” dla oznaczenia wyrobu czekoladowego;
- składają się wyłącznie z elementów mogących służyć w obrocie do wskazania w szczególności rodzaju towaru, jego pochodzenia, jakości, ilości, wartości, przeznaczenia, sposobu wytwarzania, składu, funkcji lub przydatności, np. „dobre mleko”, „słodki cukier”;
- weszły do języka potocznego lub są zwyczajowo używane w uczciwych i utrwalonych praktykach handlowych;
- zawierają symbole patriotyczne, religijne lub kulturowe, których użycie może obrażać uczucia religijne, patriotyczne lub tradycję narodową;
- są sprzeczne z porządkiem publicznym i dobrymi obyczajami.

Czas ochrony:

Znak towarowy jest chroniony przez 10 lat od daty zgłoszenia, ale jego ochrona może być przedłużana w nieskończoność dzięki regularnie wnoszonym co 10 lat opłatom okresowym (jak np. znak towarowy „Coca-Cola”).

Zakres terytorialny ochrony:

Znaki towarowe możemy chronić na wybranym terytorium. Rozległość ochrony powinna być powiązana ze strategią biznesową firmy i jej planami działania na innych rynkach (więcej na ten temat przeczytacie w części II, poświęconej strategii ochrony praw własności intelektualnej i przemysłowej).

W zależności od potrzeb zgłoszenia można dokonać w trzech trybach:

- **krajowym**, w urzędzie patentowym danego kraju, np. w Polsce w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej (UPRP). Zarejestrowany w UPRP znak towarowy będzie chroniony na terytorium naszego kraju;
- **regionalnym**, w Urzędzie Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) w Alicante. W EUIPO dokonuje się jednego zgłoszenia, by zarejestrować znak towarowy Unii Europejskiej, European Union Trademark – EUTM, chroniony jednocześnie we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Istnieją również inne organizacje regionalne, które ułatwiają uzyskanie ochrony oznaczenia na danym terytorium, np. Afrykańska Organizacja Własności Przemysłowej (ARIPO), przyznająca ochronę w krajach Afryki;
- **międzynarodowym**, w Biurze Międzynarodowym Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO). Zgłoszenie oznaczenia w Genewie wymaga podania krajów, na których obszarze ma być chronione oznaczenie. Można zatem wyznaczyć 2, 3 albo 123 kraje, w zależności od potrzeb firmy i jej możliwości finansowych.

Koszty:

Koszty rejestracji znaków towarowych są uzależnione od liczby klas, dla których chcemy chronić oznaczenie, i od wybranego trybu ochrony. Ochrona oznaczenia słownego na terytorium Polski w jednej klasie towarowej to koszt rzędu kilkuset złotych, ale jeżeli zechcesz rozszerzyć ochronę np. na inne kraje europejskie, to musisz się przygotować na wyższe wydatki, wliczając w to honorarium pełnomocnika. Specjalista, np. rzecznik patentowy, pomoże oszacować i zoptymalizować koszty ochrony.

Wzory przemysłowe

Wzory przemysłowe znajdują zastosowanie w wielu branżach. Odnoszą się do wyglądu produktów, chronią ich zewnętrzną postać, pozwalają czerpać korzyści z pomysłów na niepowtarzalny design przedmiotów, dlatego w handlu stanowią bardzo istotny element sukcesu. Skutecznie chronione wzory przemysłowe są znaczącym składnikiem portfolio praw własności przemysłowej.

Wzór przemysłowy jest to nowa i posiadająca indywidualny charakter postać wytworu lub jego części, nadana mu w szczególności przez cechy linii, konturów, kształtów, kolorystykę, strukturę lub materiał wytworu oraz przez jego ornamentację. Krótko mówiąc, wzór przemysłowy określa zewnętrzną postać przedmiotu. Prawie każdy produkt czy rękodzieło mogą zostać objęte ochroną jako wzór przemysłowy. Definicja ta stosuje się do ogromnej liczby towarów obecnych na rynku czy też ich części – np. modeli samochodów, sprzętów gospodarstwa domowego, mebli, ubrań, zabawek.

PAMIĘTAJ! Wzór przemysłowy musi spełniać dwa warunki, by zostać skutecznie zarejestrowanym:

- być nowy – nie może być ujawniony nigdzie na świecie przed datą jego zgłoszenia do ochrony;
- posiadać indywidualny charakter – musi być odróżniający od innych wcześniej opublikowanych wzorów.

Wzorem przemysłowym chronić można zarówno przedmioty jednowymiarowe, takie jak etykiety, wzory graficzne, logo, ornamentacje, jak i formy przestrzenne, np. meble, ubrania, obuwie, opakowania, naczynia, uchwyty, kształty butelek, kształty materiałów budowlanych i wykończeniowych itd. W rejestracji wzorów przemysłowych ma zastosowanie międzynarodowy system klasyfikacji wzorów przemysłowych prowadzony przez Światową Organizację Własności Intelektualnej (WIPO), zwany **klasyfikacją lokarneńską**.

Czego nie można zarejestrować jako wzór przemysłowy? Przeszkodami mogą być m.in.:

- cechy postaci produktu, które muszą być odtworzone w dokładnej formie i wymiarach w celu umożliwienia mechanicznego połączenia go lub współdziałania z innym wytworem;
- postać wytworu wynikająca jedynie z funkcji technicznej;
- elementy niewidoczne w normalnym użytkowaniu.

Jako wzory przemysłowe nie mogą zostać zarejestrowane:

- wzory sprzeczne z porządkiem publicznym i dobrymi obyczajami;
- wzory będące wytworem jakiegokolwiek części natury;
- zapach lub dźwięk.

Czas ochrony:

Maksymalny okres ochrony wzoru przemysłowego to 25 lat, jednak zgłoszenie musi być odnawiane i opłacane regularnie i terminowo co 5 lat. Brak opłaty powoduje utratę prawa z rejestracji.

Zakres terytorialny ochrony:

Podobnie jak znaki towarowe również wzory przemysłowe można chronić w różnych trybach. Powinieneś zdecydować, który z nich jest odpowiedni ze względu na skalę działania firmy, jej plany biznesowe i oczywiście realne możliwości np. finansowe.

Do wyboru są tryby:

- **krajowy** – wniosek o rejestrację składasz do urzędu patentowego kraju, na terytorium którego wzór przemysłowy ma być chroniony, np. w Polsce właściwy będzie UPRP;
- **regionalny** – europejski – dokonujesz zgłoszenia w EUIPO, w Alicante, by uzyskać wzór wspólnotowy, Registered Community Design – **RCD**, chroniony jednocześnie we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Inne organizacje regionalne, ułatwiające uzyskanie ochrony wzoru przemysłowego na danym terytorium, to np. Urząd Beneluxu ds. Własności Intelektualnej (BOIP), Afrykańska Organizacja Własności Przemysłowej (ARIPO) lub Afrykańska Organizacja Własności Intelektualnej (OAPI);

- **międzynarodowy** (system haski) – zgłoszenie składamy w WIPO, w Genewie. Procedury WIPO pozwalają wybrać spośród 91 krajów, w których może być chroniony wzór przemysłowy.

Koszty:

Uzyskanie ochrony jednego wzoru przemysłowego na terytorium Polski oznacza koszty na poziomie kilkuset złotych. Szersza ochrona, w trybie regionalnym lub międzynarodowym, będzie kosztować więcej, w zależności od wysokości aktualnych opłat w urzędach.

Wynalazki i wzory użytkowe

Zarówno wynalazki, jak i wzory użytkowe podlegają ochronie, a prawa wyłączne, które są na nie udzielane dotyczą rozwiązań technicznych.

Wynalazek jest rozwiązaniem o charakterze technicznym, którego powstanie ma znamiona aktu twórczego – stanowi rozwiązanie istniejącego dotychczas problemu technicznego w danej dziedzinie techniki.

PAMIĘTAJ! Patent jest to prawo do wyłącznego korzystania z wynalazku na terytorium danego państwa lub państw, przyznane przez kompetentny urząd państwowy (np. Urząd Patentowy RP) lub urząd regionalny (np. Europejski Urząd Patentowy). Patenty są udzielane na wynalazki – rozwiązania techniczne, które są:

- nowe (nieznane w aktualnym stanie techniki),
- posiadają poziom wynalazczy (nieoczywiste dla osoby wykwalifikowanej w danej dziedzinie techniki),
- nadają się do przemysłowego stosowania.

Patenty udzielane się na cztery kategorie wynalazków:

- produkty;
- urządzenia;
- sposoby;
- nowe zastosowania produktów.

Co nie może zostać opatentowane? Spod patentowania wyłączone są m.in.:

- wynalazki pozostające w sprzeczności z krajowymi podstawowymi zasadami prawnymi lub społecznymi (sprzeczność z porządkiem publicznym i/lub dobrymi obyczajami);
- odmiany roślin i rasy zwierząt oraz sposoby leczenia ludzi i zwierząt (zakaz patentowania nie dotyczy niektórych metod diagnostycznych);
- teorie naukowe;
- kreacje estetyczne;
- wzory matematyczne, algorytmy;
- odkrycia naturalnych substancji;
- metody prowadzenia działalności gospodarczej.

Wzór użytkowy bywa nazywany często „małym patentem”. Rozwiązanie chronione jako wzór użytkowy musi mieć **charakter techniczny** i odnosić się do kształtu, budowy

lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci (wytwory zdeterminowane przestrzennie). Ponadto wzór użytkowy musi być nowy, tzn. nie ujawniony w dostępnym stanie techniki na świecie, oraz użyteczny – musi pozwalać na osiągnięcie celu mającego praktyczne znaczenie przy wytwarzaniu lub korzystaniu z wyrobów.

Czas trwania ochrony:

Na **wynalazki** udzielane są patenty trwające do 20 lat od daty zgłoszenia pod warunkiem wnoszenia corocznych opłat, a na **wzory użytkowe** prawa ochronne trwające 10 lat. W przypadku patentów na farmaceutyki istnieje możliwość przedłużenia ochrony o dodatkowe 5 lat poprzez uzyskanie dodatkowego prawa ochronnego (ang. *SPC*).

Procedury i zakres terytorialny:

Również wynalazki i wzory użytkowe są chronione na określonym terytorium. Procedura uzyskania patentu jest dość czasochłonna, ponieważ wymaga od organu, np. Urzędu Patentowego, przeprowadzenia badań, żeby sprawdzić, czy rozwiązanie posiada zdolność patentową, czyli czy spełnia wszystkie wymogi pozwalające na jego ochronę i udzielenie patentu (ma techniczny charakter, jest nowe, posiada poziom wynalazczy i nadaje się do przemysłowego stosowania). Dlatego wybór trybu ochrony warto skonsultować ze specjalistą.

Podobnie jak w przypadku znaków towarowych i wzorów przemysłowych, wynalazki można chronić w trzech trybach:

- **krajowym** – zgłoszenie wynalazku dokonywane jest w urzędzie patentowym danego kraju (np. UPRP w Polsce). Po dokonaniu zgłoszenia w jednym kraju możesz w ciągu maksymalnie 12 miesięcy zastrzec pierwszeństwo wynalazku i na tej podstawie dokonać zgłoszeń w innych krajach i trybach (regionalnym czy międzynarodowym);
- **regionalnym** – europejski (EPC) – zgłoszenia wynalazku dokonujesz w Europejskim Urzędzie Patentowym (EPO) w Monachium. W ramach jednego zgłoszenia możesz uzyskać patent europejski, który daje ochronę w 38 krajach należących do Europejskiej Organizacji Patentowej. Aby jednak ochrona ta była skuteczna na terytorium danego kraju, należy w odpowiednim terminie od daty wydania decyzji dokonać walidacji patentu europejskiego (potwierdzenia ważności) w krajowych urzędach patentowych i wnieść odpowiednie opłaty. Zgłoszenia wynalazku w trybie regionalnym możesz dokonać także między innymi w Urzędzie Eurazjatyckim (EAPO), by uzyskać ochronę w Rosji i sąsiednich republikach, w urzędach afrykańskich ARIPO oraz OAPI (ochrona odpowiednio w anglojęzycznych oraz francuskojęzycznych krajach afrykańskich);
- **międzynarodowym** (PCT) – procedura ta przebiega etapowo i jako taka nie prowadzi bezpośrednio do uzyskania patentu na wynalazek (ma charakter głównie organizacyjny). Najpierw dokonujesz zgłoszenia w Biurze Międzynarodowym Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) w Genewie bezpośrednio lub przez urząd krajowy lub regionalny. Tutaj twoje zgłoszenie podlega wstępnemu badaniu i wyznaczasz kraje/regiony, w których chcesz ubiegać się o patent. W ramach jednego zgłoszenia możesz wyznaczyć 152 państwa. W drugim etapie rozpoczynasz tzw. fazy krajowe/regionalne – prowadzisz równoległe procedury zgłoszeniowe danego wynalazku bezpośrednio w wyznaczonych wcześniej krajach/regionach. Na wejście w fazę krajową/regionalną w ramach procedury zgłoszeniowej masz maksymalnie 30–31 miesięcy od daty pierwszego zgłoszenia.

UWAGA! Przed zgłoszeniem nie ujawniaj wynalazku, aby nie stracił on przymiotu nowości! Procedura patentowa może potrwać kilka lat, ale tymczasowe prawo do ochrony wynalazku uzyskasz od momentu dokonania jego zgłoszenia!

Koszty:

Koszty uzyskania patentu lub wzoru użytkowego są uzależnione od wielu czynników, m.in. od obszerności opisu patentowego, od zasięgu terytorialnego ochrony, od aktualnej wysokości opłat w urzędach, a także od honorarium pełnomocnika, którego pomoc w sprawach patentowych jest nieoceniona.

Topografie układów scalonych

Topografia układów scalonych to dość rzadko już dziś spotykane rozwiązanie polegające na przestrzennym, wyrażonym w dowolny sposób, rozplanowaniu elementów, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym, oraz wszystkich lub części połączeń układu scalonego. Topografia układów scalonych podlega ochronie, jeśli jest oryginalna, jest wynikiem intelektualnej pracy twórcy i nie była powszechnie znana w chwili powstania. Prawo z rejestracji topografii układów scalonych udzielane jest bez sprawdzania w trakcie postępowania zgłoszeniowego istnienia wszystkich istotnych warunków wymaganych. Kontrola spełnienia wszystkich przesłanek warunkujących uzyskanie prawa wyłącznego nastąpić może już po udzieleniu prawa na skutek sprzeciwu osoby trzeciej bądź w trybie postępowania spornego w sprawie o jego unieważnienie.

Czas trwania ochrony:

Prawo z rejestracji topografii układów scalonych udzielane jest na okres 10 lat od końca roku, w którym została wprowadzona do obrotu lub zgłoszona do Urzędu Patentowego RP (w zależności od tego, który z tych terminów upływa wcześniej).

Oznaczenia geograficzne

Oznaczenia geograficzne znajdują zastosowanie przy oznaczaniu produktów przemysłowych i rolnych. Oznaczeniem geograficznym jest oznaczenie słowne odnoszące się bezpośrednio albo pośrednio do nazwy miejsca, regionu, kraju, z którego pochodzi dany towar (oznaczenie zawiera element nazwy regionu czy miasta). Prawo z rejestracji przyznawane jest oznaczeniom na towary, które są silnie identyfikowane z danym regionem czy miejscem, i których dobra jakość oraz pozytywna opinia kojarzone są z pochodzeniem geograficznym. **Zgłoszenia nie może dokonać pojedynczy przedsiębiorca, tylko np. organizacja lub organ administracji samorządowej.**

Czas trwania ochrony:

Prawo z rejestracji oznaczenia geograficznego udzielane jest bezterminowo.

Procedura:

Oznaczenia geograficzne należy zgłaszać w:

- Urzędzie Patentowym RP – w odniesieniu do towarów przemysłowych,
- Komisji Europejskiej za pośrednictwem Ministerstwa Rolnictwa – w odniesieniu do produktów rolnych i środków spożywczych.

Prawa autorskie

Prawo autorskie chroni **utwory**, czyli takie wytwory działalności twórczej człowieka, które mają indywidualny charakter i są ustalone w jakiegokolwiek postaci. Ochrona prawnoprawna jest niezależna od wartości, przeznaczenia czy sposobu wyrażenia utworu.

PAMIĘTAJ! Prawa autorskie powstają samoistnie z chwilą ustalenia utworu. Nie musisz podejmować w tym zakresie żadnych działań – wystarczy, że stworzysz coś oryginalnego!

Istnieje wiele kategorii utworów, które podlegają ochronie:

- wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
- plastyczne;
- fotograficzne;
- lutnicze;
- wzornictwa przemysłowego;
- architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;
- muzyczne i słowno-muzyczne;
- sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
- audiowizualne (w tym filmowe).

Utwór musi być ustalony w konkretnej postaci, ale nie musi być ukończony. Możesz chronić np. fragment opisu produktów czy kodu źródłowego programu komputerowego, jeśli same w sobie spełniają przesłanki do uznania ich za utwór.

Prawa autorskie dzielimy na:

- prawa autorskie osobiste,
- prawa autorskie majątkowe.

Prawa autorskie osobiste są nierozdzielnie związane z osobą twórcy i przez to nie mogą być przeniesione na inne osoby. Jako przykład praw autorskich osobistych można wskazać prawo do autorstwa utworu (wskazania jako twórcy) czy prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności.

Z kolei **autorskie prawa majątkowe** mają charakter ekonomiczny. Składają się na nie wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. Prawa te możesz jako twórca przenieść (odpłatnie lub całkowicie za darmo) na inne osoby. Możesz też je nabyć w szczególny sposób, który przewidują przepisy prawa, np. jako pracodawca w stosunku do utworów swoich pracowników, które powstają w ramach wykonywania ich obowiązków pracowniczych (innowacje pracownicze).

Prawa autorskie są najpowszechniejszymi z szeroko rozumianych praw własności intelektualnej. Prowadząc działalność gospodarczą, pewnie nie zdajesz sobie sprawy, jak wiele utworów może powstawać w trakcie Twojej normalnej aktywności. Nawet utwory, które powstają w sposób nieświadomy, są chronione prawem autorskim – powinieneś wiedzieć, jakie prawa posiadasz i jak je chronić!

PAMIĘTAJ! W niektórych przypadkach możesz skorzystać z cudzego utworu, mimo że nie posiadasz do niego autorskich praw majątkowych. Dzieje się tak np. w zakresie **dozwolonego użytku prywatnego** (jak przy prawie cytatu) albo w sytuacji skorzystania z tzw. **licencji otwartych** (np. Creative Commons). W tym ostatnim przypadku powinieneś jednak zapoznać się najpierw z warunkami takiej licencji, ponieważ ich zakres ma najczęściej ograniczony charakter!

Czas trwania ochrony:

Jeśli jesteś twórcą, pamiętaj, że prawa autorskie majątkowe do utworu będą trwały jeszcze przez 70 lat po śmierci jego autora. Jeśli zaś byłeś współautorem utworu, czas ten będzie się liczyć od dnia śmierci ostatniego ze współautorów.

Zakres terytorialny ochrony:

Warto widzieć, że prawa autorskie do utworów są chronione nie tylko w kraju, w którym powstał konkretny utwór. Rzeczpospolita Polska, podobnie jak blisko 180 innych krajów, podpisała międzynarodową Konwencję berneńską o ochronie dzieł literackich i artystycznych, która gwarantuje ochronę praw autorskich we wszystkich umawiających się państwach stronach konwencji. Jeśli więc stworzysz utwór w Polsce, może być on chroniony także w Niemczech, Francji, a nawet w Australii. W odróżnieniu od praw własności przemysłowej prawo autorskie praktycznie nie zna granic.

Jeśli działasz w branży kreatywnej, istotne znacznie mogą mieć dla Ciebie także prawa pokrewne prawu autorskiemu, takie jak prawa do wideogramów czy fonogramów albo prawa do artystycznych wykonania utworów. One także są chronione, choć na nieco innych zasadach.

PAMIĘTAJ! Powinieneś też pamiętać, że niektóre przedmioty mogą być chronione – całkowicie niezależnie – **kilkoma prawami własności intelektualnej**. Pomyśl przykładowo o meblach: ich projekty mogą być utworami chronionymi prawami autorskimi, a sam mebel może być oprócz tego zastrzeżony jako wzór przemysłowy. Dokumentacja techniczna, przydatna później dla przygotowania zgłoszenia patentu na wynalazek, też może być chroniona prawem autorskim. Działaj rozsądnie i dochodź ochrony z wykorzystaniem różnych praw wyłącznych – to zawsze zwiększa Twoje szanse!

3. Dlaczego warto chronić własność intelektualną?

Tworzenie nowych rozwiązań, produktów i usług oraz działania marketingowe wymagają znacznych nakładów. Pozbawione ochrony przedmioty własności intelektualnej mogą zostać wykorzystane przez konkurencję, pozostawiając ich twórców i właścicieli bez należącego wynagrodzenia. Warto zatem zadbać o ochronę własności intelektualnej i uwzględnić ją w strategii biznesowej firmy, aby chronić swój dorobek i korzystać z niego do budowania pozycji na rynku. Pomimo kosztów związanych z uzyskaniem i utrzymaniem praw wyłącznych długofalowe korzyści z nich są warte wysiłku.

Ponadto w perspektywie całej gospodarki właściwa ochrona własności intelektualnej stymuluje rozwój wszystkich sektorów oraz zachęca twórców i wynalazców do podejmowania nowych działań, pozwalając im zarabiać i w ten sposób przyczyniając się do rozwoju innowacji.

Pięć powodów, dla których warto chronić własność intelektualną firmy

1. Ochrona własnych rozwiązań i uzyskanie wyłączności korzystania

Prawa własności przemysłowej służą ochronie rozwiązań, produktów, usług wytworzonych przez dany podmiot. Dają one wyłączność na korzystanie z rozwiązania czy oznaczenia na określonym terytorium przez okres wynikający z przepisów. Tym samym właściciel praw wyłącznych uzyskuje monopol na eksploatację rozwiązania i czerpanie z niego zysku. Może też zakazywać wykorzystywania danego rozwiązania innym uczestnikom obrotu, formułować roszczenia zakazowe i odszkodowawcze wobec osób trzecich. Posiadanie praw wyłącznych pomaga w zwalczaniu naśladownictwa (podróbek) oraz czynów nieuczciwej konkurencji.

2. Zwrot nakładów na badania i rozwój oraz marketing

Prawa wyłączne pozwalają firmie zarabiać na danym rozwiązaniu i w ten sposób uzyskiwać zwrot nakładów poniesionych na badania i rozwój oraz działania marketingowe, a nadwyżki inwestować.

3. Narzędzia realizacji strategii biznesowej

Odpowiednio zarządzane prawa własności intelektualnej stanowią narzędzie realizacji strategii biznesowych, budowania pozycji rynkowej firmy i przewagi konkurencyjnej. Uwzględnia się je w planach ekspansji rynkowych, w pracach nad rozwojem produktów i usług, tworzeniu marki i strategiach marketingowych. Powinny się również znaleźć w regulaminach działania firmy, aby pobudzić kreatywność pracowników i rozwijać innowacje.

4. Wzrost wartości przedsiębiorstwa i zysk z obrotu

Prawa własności intelektualnej mają charakter ekonomiczny. Mają one wymierną wartość i stanowią majątek przedsiębiorstwa. Ich obecność po stronie aktywów podnosi wartość firmy.

Właściciel praw wyłącznych może czerpać zysk z ich obrotu np. poprzez ich sprzedaż czy licencjonowanie. Mogą one także stanowić aport oraz być wykorzystywane jako zastaw lub zabezpieczenie kredytu.

5. Wzrost prestiżu przedsiębiorstwa i zaufania kontrahentów

Posiadanie portfolio praw własności przemysłowej to także potwierdzenie wiarygodności, stabilności oraz prestiżu firmy. Prawa wyłączne budują zaufanie u kontrahentów i inwestorów. Są postrzegane jako wyznacznik nowoczesności i innowacyjności firmy.

II. Jak efektywnie chronić i zarządzać prawami własności intelektualnej w Twojej firmie?

1. Strategia biznesu a strategia ochrony

Coraz powszechniej znaczną część majątku firm stanowią dobra niematerialne oraz prawa wyłączne z nimi związane. Umożliwiają budowanie przewagi konkurencyjnej, wielokrotnie stanowią o sukcesie marki i jej produktów. Kompletna i skuteczna strategia biznesowa firmy od samego początku powinna uwzględniać ochronę praw własności intelektualnej i przemysłowej.

Zanim przystąpisz do tworzenia strategii ochrony i zarządzania własnością intelektualną w swojej firmie, określ:

- jaki cel biznesowy zamierzasz realizować w ciągu najbliższych 3 i 5 lat;
- czy Twoja firma tworzy i rozwija własne rozwiązania;
- na jakim terytorium zamierzasz oferować swoje towary i usługi;
- jak długo chcesz korzystać ze swoich praw;
- jakie zasoby ludzkie oraz finansowe zamierzasz wykorzystać;
- jakie rozwiązania i przy pomocy jakich praw zamierzasz chronić.

Twój cel biznesowy

Realizując swoją wizję, określasz cele biznesowe i szukasz odpowiednich środków do ich osiągnięcia. Innowacyjne rozwiązania (nie tylko technologiczne), know-how, reno-ma marki produktu, usługi lub firmy najczęściej decydują o sukcesie przedsiębiorstwa. Odpowiednia ochrona tych zasobów, a także egzekwowanie posiadanych praw dadzą Ci szereg narzędzi umożliwiających osiągnięcie założonych celów biznesowych. Zaniechanie ochrony praw własności intelektualnej może utrudnić, a nawet skutecznie zablokować niektóre działania, znacząco ograniczyć konkurencyjność firmy i osłabić Twoją pozycję na rynku.

Tworząc optymalną strategię ochrony praw własności intelektualnej w firmie, uwzględnij zarówno cele krótkofalowe, jak i te zaplanowane w perspektywie 3- oraz 5-letniej. Weź pod uwagę również ewentualną ekspansję terytorialną na rynki zagraniczne, a także strategię rozwoju marek poszczególnych towarów lub usług, ujmując rozwój firmy jako całości.

Czy inwestujesz w rozwój własnych rozwiązań, czy wolisz korzystać z licencji?

Inwestycje w badania i rozwój, budowę rozpoznawalnych marek i unikalnych produktów dają wielką przewagę nad konkurencją, jednak pochłaniają zwykle znaczne nakłady finansowe. Opracowane rozwiązania są częścią majątku firmy, wpływają na wzrost jej wartości, dlatego jeśli prowadzisz firmę innowacyjną, to ochrona własności intelektualnej powinna być dla Ciebie szczególnie ważna. Patenty, prawa ochronne na znaki towarowe i

wzory użytkowe, prawa z rejestracji wzorów przemysłowych dające wyłączność na korzystanie z rozwiązania (ograniczoną czasowo i terytorialnie) pozwalają zrekompensować poniesione nakłady i pozyskać środki na dalszy rozwój innowacji. Zależnie od przyjętej przez firmę strategii biznesowej, uzyskane prawa własności intelektualnej mogą być skutecznie wykorzystywane przez Ciebie, jako ich właściciela, dając wyłączność na rynku i narzędzie do walki z konkurencją. Możesz je również sprzedać lub udzielić na nie licencji.

UWAGA! Jeśli Twoja firma jest startupem o ograniczonych środkach finansowych, pamiętaj, że własność intelektualna jest jednym z Twoich kluczowych zasobów. Zadbaj o jej należytą ochronę również w procesie pozyskiwania inwestora lub innych form finansowania (dotacja, kredyt).

Jeżeli przygotowując produkt lub usługę, nie opracowujesz własnych innowacji, ale chcesz skorzystać z gotowych rozwiązań dostępnych na rynku, to możesz zdecydować się na wykupienie licencji lub sięgnięcie po rozwiązanie z domeny publicznej.

PAMIĘTAJ! Gdy zdecydujesz się na rozwiązania z domeny publicznej, nie masz możliwości uzyskania wyłączności, ponieważ są one dostępne dla każdego.

Licencje dają wiele możliwości. Pozwalają na oferowanie towarów i usług stworzonych w oparciu o rozwiązania opracowane przez inne osoby, np. z wykorzystaniem wynalazków chronionych patentem, rozwiązań zarejestrowanych jako wzory przemysłowe czy użytkowe. Dość powszechną praktyką jest przedstawienie przez właściciela praw wyłącznych uprzednio przygotowanej umowy licencyjnej do Twojej akceptacji. Przed złożeniem podpisu przeczytaj uważnie treść umowy. Podczas dokonywania uzgodnień dotyczących zasad korzystania z cudzego rozwiązania, najlepiej skonsultować się z profesjonalnym pełnomocnikiem, aby właściwie zabezpieczyć swoje interesy.

W przypadku licencji zakres Twoich praw uzależniony jest w dużym stopniu od jej rodzaju, np.:

- **licencja niewyłączna** – może być udzielona wielu różnych podmiotom (jest wykorzystywana np. przez producentów oprogramowania);
- **licencja wyłączna** – inne osoby, poza licencjodawcą, nie są upoważnione do korzystania z chronionego rozwiązania;
- **wolne licencje** – w zależności od rodzaju nadają licencjodawcom szereg swobód, ale i ograniczeń.

UWAGA! Jeżeli w celach zarobkowych zamierzasz wykorzystać rozwiązanie dostępne na wolnej licencji, zweryfikuj, czy zostało ono udostępnione do komercyjnego użytku.

Co chcesz chronić i przy pomocy jakich praw?

Gdy przygotowujesz strategię ochrony praw własności intelektualnej, w pierwszej kolejności **określ**, które **rozwiązania posiadane i rozwijane przez Twoją firmę** będą stanowiły **zasadniczy trzon prowadzonej działalności**, i które z nich mogą stać się **przedmiotem ochrony**.

Odpowiedz sobie również na pytanie, czy chcesz, aby Twoje rozwiązanie zostało **ujawnione** – wówczas skorzystaj z praw własności przemysłowej, czy też chcesz je utrzymać w **tajemnicy** – chroń je jako tajemnicę przedsiębiorstwa, know-how.

Następnie wybierz **środki ochrony**, które najlepiej zrealizują Twoje cele, biorąc pod uwagę, że każde z nich ma swoje specyficzne cechy, możliwości i ograniczenia. Na etapie tzw. kwalifikowania do ochrony niezbędna jest więc znajomość poszczególnych praw wyłącznych (opisanych w pierwszej części) i specyfiki każdego z nich.

PAMIĘTAJ! Uzyskanie patentu daje monopol, ale wymaga ujawnienia rozwiązania, a ochrona jest ograniczona czasowo. Gdy decydujesz się na ochronę rozwiązania jako know-how, zachowujesz rozwiązanie w tajemnicy, ale musisz stworzyć regulamin chroniący tajemnicę wewnątrz przedsiębiorstwa. Dochodzenie praw w przypadku ujawnienia tajemnicy przedsiębiorstwa jest też trudniejsze.

Formę ochrony prawnej należy dostosować także do cech rozwiązania, które będziesz chronić. Jeśli chcesz chronić zewnętrzną postać produktu, np. charakterystyczny kształt stołu, wykorzystaj w tym celu prawo z rejestracji wzoru przemysłowego – nie patent, który chroni rozwiązania techniczne, a nie estetyczne.

Tworzenie strategii ochrony i zarządzania własnością intelektualną opiera się na wyborze i wykorzystywaniu takich rodzajów praw własności intelektualnej, które będą wspierać realizację założeń biznesowych i planów rozwoju firmy.

W ochronie własności intelektualnej wykorzystuje się również środki prawne wynikające z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Ustawa ta nie wchodzi w zakres prawa własności intelektualnej, ale ściśle wiąże się ze strategią zarządzania prawami własności intelektualnej firmy.

PAMIĘTAJ! Forma ochrony musi być dostosowana **do rodzaju rozwiązania**, a zatem:

- gdy opracowujesz nowe **rozwiązanie techniczne** – zbadaj możliwości uzyskania patentu lub prawa ochronnego na wzór użytkowy jeszcze przed ich ujawnieniem;
- gdy opierasz swoją działalność na **nietechnicznych rozwiązaniach**, np. projektując meble – chroń prawa autorskie lub uzyskaj prawo z rejestracji wzoru przemysłowego;
- w **przypadku programów komputerowych**, które nie podlegają jako takie patentowaniu w Polsce i Unii Europejskiej – skonsultuj ze specjalistą możliwe sposoby ochrony (więcej o wynalazkach wspomaganych komputerowo w ostatniej części publikacji).

W każdym przypadku, budując silną markę firmy, jej renomę na rynku oraz pozycję oferowanych produktów czy usług, pamiętaj o rejestrowaniu **znaków towarowych**. Nie tylko wzmocnisz rozpoznawalność twojej firmy i jej produktów czy usług, ale też zyskasz większe możliwości zwalczania podróbek Twoich rozwiązań i produktów.

Gdzie chcesz chronić swoje produkty i usługi?

PAMIĘTAJ! Terytorialny charakter praw własności przemysłowej oznacza, że **ochrona udzielana przez poszczególne Urzędy jest ograniczona do konkretnego kraju bądź regionu**.

Zdecydowałeś już, co chcesz chronić i przy pomocy jakich praw, teraz określ, **na jakim rynku już jesteś obecny, a na którym w przyszłości planujesz prowadzić działalność i budować przewagę konkurencyjną.**

Dzięki temu będziesz mógł przygotować optymalną strategię uzyskiwania ochrony i wybrać spośród dostępnych **procedur: krajowej, regionalnej czy też międzynarodowej** (bliżej o tym w części II w punkcie „Dokonaj odpowiednich zgłoszeń”).

Pamiętaj jednak również, że im większy terytorialny zakres ochrony, tym większy koszt jej uzyskania, a później utrzymania.

Aby w pełni zabezpieczyć swoje interesy oraz realizację celów biznesowych, **weź pod uwagę także długoterminowe plany.** Nawet jeśli dany produkt czy usługa mają być wprowadzone na zagraniczny rynek za kilka lat, warto pomyśleć o dokonaniu niezbędnych zgłoszeń już teraz.

PRZYKŁAD Może się okazać, że inne podmioty dokonały przed Tobą zgłoszenia niemal identycznego znaku towarowego, ograniczając w ten sposób Twoje możliwości na danym terytorium, albo Twoje rozwiązania stały się już częścią stanu techniki i nie masz możliwości uzyskania patentu na wybranym terytorium.

Pamiętaj o zastrzeżeniu pierwszeństwa. Od daty dokonanej zgłoszenia liczony jest tzw. okres pierwszeństwa, który umożliwi rozszerzenie ochrony na dalsze terytoria. Okres ten trwa:

- 12 miesięcy od daty zgłoszenia wynalazku lub wzoru użytkowego;
- 6 miesięcy od daty zgłoszenia wzoru przemysłowego lub znaku towarowego.

WAŻNE! Po upływie okresu pierwszeństwa **niemożliwe będzie dokonanie kolejnych zgłoszeń tego samego wynalazku, wzoru użytkowego czy też wzoru przemysłowego, ponieważ po tym czasie wzór lub rozwiązanie nie spełnią warunku „nowości”** (o przesłankach, które musi spełnić rozwiązanie, by zostało zarejestrowane lub opatentowane, przeczytasz w części I).

PAMIĘTAJ:

- **o ochronie „nowości”** – nie prezentuj i nie rozpowszechniaj pomysłu przed dokonaniem zgłoszenia, gdyż zniweczy to wymóg światowej nowości, niezbędny do uzyskania niektórych praw wyłącznych; podejmując współpracę z osobami, którym musisz ujawnić pomysł, pamiętaj o podpisaniu umów o zachowaniu poufności;
- **o obowiązku używania** – posiadanie zarejestrowanego znaku towarowego nakłada na właściciela obowiązek jego używania. Niepodjęcie rzeczywistego używania znaku towarowego do oznaczania towarów i/lub usług, dla których został zarejestrowany w określonym czasie na danym terytorium (zależnie od jurysdykcji, zazwyczaj ok. 5 lat od daty udzielenia prawa), wiąże się z ryzykiem wygaszenia prawa. Zastanów się zatem, zanim zarejestrujesz znak „na zapas”.

Jak długo będziesz chciał korzystać z praw?

PAMIĘTAJ! Prawa własności przemysłowej czy też majątkowe prawa autorskie są ograniczone czasowo, zatem zastanów się, jak długo zamierzasz korzystać z uzyskanej ochrony. Ochrona know-how trwa natomiast tak długo, jak długo firma decyduje się zachować rozwiązanie w tajemnicy.

Decydując się na wybór konkretnego środka ochrony, weź pod uwagę:

- czas potrzebny na badania i rozwój;
- długość życia poszczególnych produktów na rynku;
- czy chcesz ujawnić rozwiązanie, czy wolisz zachować je w tajemnicy;
- specyfikę i konkurencyjność branży, w której działasz;
- czas trwania procedury uzyskania prawa (w przypadku patentów oznacza to zwykle kilka lat).

PRZYKŁAD W innowacyjnych branżach, gdzie panuje silna konkurencja (np. wśród producentów elektroniki użytkowej), nakłady na badania i rozwój są ogromne, a korzyści płynące z posiadania monopolu na pewne rozwiązania jeszcze większe, firmy inwestują w uzyskiwanie ochrony patentowej, rejestrację znaków towarowych, wzorów użytkowych i przemysłowych. Z drugiej strony np. w przemyśle odzieżowym, gdzie trendy zmieniają się bardzo szybko, wybierane są prawa możliwe do uzyskania w krótszym czasie (np. wzory przemysłowe).

Jaki budżet przeznaczysz na ochronę praw wyłącznych?

Istotnym czynnikiem determinującym dobór odpowiednich środków ochrony jest koszt związany z uzyskiwaniem i utrzymywaniem w mocy poszczególnych praw oraz ewentualnym dochodzeniem roszczeń z tytułu ich naruszeń.

Zanim przystąpisz do tworzenia strategii zarządzania własnością intelektualną w swojej firmie, zastanów się zatem, jaki budżet możesz i chcesz przeznaczyć na ochronę poszczególnych rozwiązań. Określenie wysokości możliwych do udźwignięcia dla firmy nakładów finansowych pomoże Ci w optymalnym planowaniu.

UWAGA! Nawet mając ograniczone środki finansowe, możesz skutecznie zabezpieczyć interesy firmy w obszarze ochrony własności intelektualnej i przemysłowej. Rozważ wykorzystanie ochrony praw autorskich, know-how, przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz uzyskanie praw własności przemysłowej chroniących rozwiązania najważniejsze dla prowadzonej działalności. Postaraj się o finansowanie swoich działań, dostępne również w formie dotacji.

Przykłady strategii

Wybór rodzaju oraz sposobu realizowania strategii zarządzania własnością intelektualną w Twojej firmie zależy od szeregu czynników opisanych powyżej. Zdecyduj się na działania, które będą odpowiednie dla Twojej branży, wielkości firmy oraz w efektywny sposób przyczynią się do realizowania przyjętych celów biznesowych. Na bieżąco aktualizuj swoje zamierzenia, dostosowując je do aktualnych trendów i okoliczności.

Poniżej przedstawiamy podstawowe rodzaje strategii zarządzania własnością intelektualną w firmie wraz z ich krótką charakterystyką.

RODZAJE STRATEGII		
Pasywna 	Aktywna 	Obronna
Uzyskiwane prawa		
<p>Głównie prawa autorskie, powstające z mocy samego prawa z chwilą utrwalenia utworu, bądź ochrona w oparciu o przepisy ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.</p> <p>Niepodejmowanie innych kroków lub ograniczenie ich do niezbędnego minimum</p>	<p>Wiele różnych rodzajów praw, zapewniających szeroką ochronę własnych towarów lub usług</p>	<p>Prawa wyłączne dla rozwiązań, które są wykorzystywane w prowadzonej działalności gospodarczej</p>
Podjęmowane działania		
<ul style="list-style-type: none"> • Reagowanie jedynie na naruszenia tych praw, które odnoszą się do produktów stanowiących główny obszar prowadzonej działalności, lub brak jakichkolwiek działań 	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie szeroko zakrojonego monitoringu i badań praw własności intelektualnej. • Reagowanie na przypadki naruszeń posiadanych praw lub tych, które mogą stanowić zagrożenie (mediacje, ale także postępowania sądowe). • Uzyskiwanie przychodów wynikających ze sprzedaży lub licencjonowania praw, zwłaszcza tych, które nie są wykorzystywane w bieżącej działalności firmy 	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie monitoringu i badań praw własności intelektualnej w niezbędnym zakresie. • Reagowanie na niektóre przypadki naruszeń praw (o ile to możliwe w drodze mediacji, a nie sporów sądowych)
Nakłady finansowe		
<p>Wszelkie koszty są sprowadzane do minimum lub ich brak</p>	<p>Wysokie nakłady na uzyskiwanie i utrzymywanie praw (dokonywanie wielu zgłoszeń w różnych procedurach na różnych terytoriach) oraz dochodzenie ochrony przed naruszeniami</p>	<p>Nakłady ograniczane do niezbędnej wysokości, służącej przeciwdziałaniu utracie lub obniżeniu wartości/pozycji posiadanych praw</p>

2. Budowanie portfolio praw własności przemysłowej

Korzystaj z baz patentowych

Zweryfikuj, czy Twoje rozwiązanie może być chronione, obserwuj trendy technologiczne i szukaj inspiracji dla rozwoju własnych pomysłów.

Budowanie przewagi konkurencyjnej opiera się na wiedzy pozwalającej wytyczać kierunki rozwoju firmy, a badania patentowe to narzędzie umożliwiające jej pozyskanie.

Dzięki badaniom patentowym możesz m.in.:

- monitorować działania konkurencji;
- wyszukiwać nisze rynkowe;
- określać kierunki badań i rozwoju;
- dostosowywać strategię biznesową do aktualnych trendów;
- dokonywać oceny potencjału komercjalizacyjnego.

Skorzystaj z nich również na etapie opracowywania własnego rozwiązania, ale jeszcze przed dokonaniem zgłoszenia w urzędzie patentowym czy przed wprowadzeniem na rynek, w celu:

- oceny zdolności patentowej wynalazku;
- oceny czystości patentowej rozwiązania.

Umiejętne korzystanie z dostępnych baz patentowych minimalizuje ryzyko odmowy udzielenia patentu, co biorąc pod uwagę czas trwania procedur patentowania (do kilku lat) oraz ponoszonych kosztów, jest wyjątkowo istotne. Dzięki nim możesz uniknąć także potencjalnego zarzutu naruszenia praw udzielonych na rzecz osób trzecich.

UWAGA! Skorzystaj z pomocy eksperta, jeżeli zależy Ci na profesjonalnej analizie, zleć wykonanie badania patentowego ekspertowi, np. rzecznikowi patentowemu. Dzięki szerokiej wiedzy technicznej oraz prawniczej rzecznik nie tylko dobierze odpowiednie narzędzia badawcze i ustali optymalne parametry poszukiwań, ale również dostarczy analizę i opinię dotyczącą uzyskanych wyników.

Wykonaj badania znaków towarowych przed zgłoszeniem

Sprawdź, czy nie naruszysz istniejących praw. Budowanie silnej, rozpoznawalnej marki to proces trwający latami i pochłaniający znaczne środki finansowe. Wizualna identyfikacja, logotypy, nazwy produktów są cennymi składnikami majątku przedsiębiorstwa, zabezpiecz je zatem, aby zapobiec utracie ich wartości czy też bezprawnemu wykorzystywaniu.

Wykonaj badanie znaku towarowego jeszcze przed wprowadzeniem na rynek oznaczenia stworzonego przez sztab specjalistów od marketingu. Dzięki temu dowiesz się:

- jakie są szanse skutecznej rejestracji jako znak towarowy;
- czy nie naruszysz istniejących już praw do znaków towarowych będących własnością osób trzecich.

Badania znaków towarowych dostarczą Ci również informacji, które możesz wykorzystać do tworzenia strategii sprzedaży i promocji produktów oraz usług, a także do podejmowania decyzji w zakresie rozwijania marki parasolowej oraz marek produktowych.

PAMIĘTAJ! Poszukiwania przeprowadzane są dla konkretnego terytorium oraz dla określonych towarów i usług. Profesjonalny pełnomocnik pomoże Ci przygotować dane do badania oraz wskaże ewentualne poszukiwania uzupełniające, które warto wykonać np. dla produktów farmaceutycznych, oznaczeń geograficznych itp.

Dokonaj odpowiednich zgłoszeń

Rodzaj prawa wyłącznego, które chcesz wykorzystać do ochrony swoich rozwiązań determinuje sposób jego uzyskania/zabezpieczenia.

Ze względu na **sposób powstawania prawa dzielimy na:**

- powstające z mocy samego prawa – w tym przypadku nie jest konieczne wszczęcie postępowania rejestrowego, występowanie z wnioskiem czy też informowanie urzędu patentowego lub innego urzędu administracji publicznej; dotyczy: praw autorskich i pokrewnych, dóbr osobistych, know-how;
- prawa uzyskiwane w wyniku przeprowadzenia odpowiedniego postępowania przed właściwym organem krajowym lub zagranicznym – w tym przypadku, aby uzyskać prawo wyłączne, należy spełnić określone przepisami warunki, dokonać stosownych czynności, wnieść należne opłaty; dotyczy wszystkich praw własności przemysłowej.

Procedury i urzędy ds. własności intelektualnej

W zależności od terytorium, na którym chcesz uzyskać prawa własności przemysłowej, możesz skorzystać z procedury **krajowej, regionalnej lub międzynarodowej**.

Procedura krajowa / UPRP
www.uprp.gov.pl

Umożliwia uzyskanie ochrony na terytorium danego państwa. Postępowanie toczy się w całości przed właściwym krajowym organem – na terytorium Polski jest nim Urząd Patentowy RP – zgodnie z obowiązującymi w nim przepisami.

WAŻNE! Pamiętaj, że istnieją różnice w wymaganiach formalnych, opłatach, terminach czy etapach postępowań w zależności od jurysdykcji (kraju zgłoszenia). Aby mieć pewność, że procedura zostanie przeprowadzona prawidłowo oraz zminimalizować ryzyko pojawienia się przeszkód w rejestracji czy uzyskania decyzji odmownej, zwróć się o pomoc do rzecznika patentowego.

Procedura europejska – regionalna / EUIPO, EPO

<https://euipo.europa.eu/ohimportal/pl>
www.epo.org

Prawa wyłączne uzyskiwane w tej procedurze są skuteczne na terytorium państw, które są stronami stosownych porozumień. Powołano specjalne urzędy zajmujące się prowadzeniem tych postępowań. W Europie należą do nich Europejski Urząd Patentowy (EPO) oraz Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO).

Postępowanie przed Europejskim Urzędem Patentowym (EPO) – Patent europejski udzielany jest na podstawie jednego zgłoszenia, w którym można wybrać do ochrony 38 krajów europejskich.

WAŻNE! Pamiętaj, że w niektórych krajach (np. w Polsce), aby patent europejski był skuteczny, należy dodatkowo przeprowadzić procedurę uznania jego ważności na tym terytorium – tzw. walidacji.

Postępowanie przed Urzędem Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) – Prawo wyłączne do unijnego znaku towarowego lub prawo z rejestracji wspólnotowego wzoru przemysłowego są skuteczne na terytorium wszystkich 27 krajów Unii Europejskiej.

Na innych kontynentach również istnieją regionalne organizacje ds. własności intelektualnej, należą do nich m.in. Euroazjatycka Organizacja Patentowa – EAPO, czy też Afrykańska Organizacja Własności Intelektualnej – ARIPO, gdzie można uzyskać ochronę w kilku krajach za jednym zgłoszeniem.

Procedura międzynarodowa / WIPO

www.wipo.int

Międzynarodowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) administruje porozumieniami i umowami w zakresie zgłoszeń wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych oraz znaków towarowych. Dokonywanie zgłoszenia w trybie międzynarodowym ma na celu uproszczenie procedury uzyskiwania ochrony w wielu krajach jednocześnie.

Pierwszy etap postępowania toczy się przed WIPO. To do Biura Międzynarodowego tej Organizacji dokonywane jest zgłoszenie oraz wnoszone są stosowne opłaty.

Następnie procedura wchodzi w tzw. fazy krajowe, co oznacza, że WIPO przekazuje zgłoszenie do rozpatrzenia w krajowych urzędach państw wskazanych przez zgłaszającego. To przed tymi urzędami toczy się dalsze postępowanie.

Istnieją też inne porozumienia międzynarodowe pomagające uzyskiwać prawa własności przemysłowej na większym terytorium. Dla wynalazków i wzorów użytkowych jest to Układ o współpracy patentowej (PCT), dla wzorów przemysłowych – Porozumienie haskie, a dla znaków towarowych – Porozumienie madryckie oraz Protokół do Porozumienia madryckiego.

UWAGA! Stronami poszczególnych umów i porozumień są różne kraje, dlatego przed zgłoszeniem zweryfikuj, czy państwo, w którym chcesz uzyskać ochronę, jest częścią interesującego Cię systemu.

Skorzystaj z pomocy profesjonalnego pełnomocnika

Uzyskiwanie praw własności przemysłowej związane jest z szeregiem procedur urzędowych, które różnią się w zależności od rodzaju postępowania, trybu czy kraju. Pomocą w tym zakresie może służyć osoba posiadająca odpowiednie kompetencje z zakresu własności intelektualnej, np. rzecznik patentowy. Dzięki rozległej wiedzy dotyczącej zarówno kwestii prawnych, jak i technicznych oraz znajomości bieżących praktyk poszczególnych urzędów rzecznik patentowy zapewni Twojej firmie kompleksowe doradztwo.

Najważniejsze korzyści płynące z podjęcia współpracy z kancelarią rzeczników patentowych to:

- profesjonalne doradztwo na każdym etapie postępowania, od planowania optymalnej strategii zgłoszeń, poprzez działania w przypadku pojawienia się przeszkód w rejestracji, aż po egzekwowanie posiadanych praw;
- pewność, że spełnione są wszelkie wymagania formalne oraz zachowane są terminy;
- merytoryczne przygotowanie zgłoszeń (np. opisów patentowych), uwzględniające praktykę poszczególnych urzędów;
- dostęp do profesjonalnych narzędzi zapewniających wysoki poziom realizacji powierzonych zadań, w tym np. badań patentowych czy znaków towarowych.

UWAGA! W niektórych przypadkach podejmowanie czynności przed właściwym zagranicznym (krajowym) urzędem ds. własności intelektualnej obowiązkowo odbywa się za pośrednictwem lokalnego pełnomocnika (np. rzecznika patentowego). Taki obowiązek istnieje np. przed niemieckim urzędem patentowym (DPMA). Przed podjęciem działań upewnij się, jakie wymogi prawne obowiązują w danym kraju. Pamiętaj też, że w sprawach toczących się przed Urzędem Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej w Alicante mogą Cię zastępować np. polscy rzecznicy patentowi, którzy uzyskali wpis na listę zawodowych pełnomocników EUIPO.

Nie zapomnij wносить opłat okresowych

Utrzymywanie w mocy uzyskanych praw własności przemysłowej wiąże się z obowiązkiem wnoszenia okresowych opłat za ochronę. Wysokość oraz częstotliwość opłat różnią się w zależności od rodzaju prawa oraz kraju/jurysdykcji.

Na etapie udzielenia prawa upewnij się zatem:

Kiedy i ile?	Jak często oraz w jakiej wysokości wnieść opłatę?
Na jakie konto?	Do jakiego urzędu oraz na jakie konto dokonać płatności?
Samodzielnie czy przez pełnomocnika?	Czy w danej jurysdykcji możesz samodzielnie dokonywać odnowień, czy powinieneś zrobić to za pośrednictwem lokalnego pełnomocnika?
Jakie formalności?	Czy poza wykonaniem przelewu na konto odpowiedniego urzędu należy wykonać inne czynności, np. czy należy złożyć stosowny wniosek?
Przegapiłeś termin?	Dowiedz się, czy możliwe jest dokonanie opłaty po terminie – jeśli tak, to w jakiej wysokości i do kiedy.

Monitorowanie opłat okresowych warto powierzyć profesjonalnemu pełnomocnikowi. Z odpowiednim wyprzedzeniem zostaniesz poinformowany o zbliżającym się terminie oraz aktualnej wysokości opłaty, co pozwoli Ci uniknąć sytuacji, w której Twoje prawo wygaśnie.

UWAŻAJ NA WPROWADZAJĄCE W BŁĄD PISMA!

Urzędy ds. własności przemysłowej, w tym również Urząd Patentowy RP czy EUIPO, ostrzegają przed próbami wyłudzeń. Podmioty podszywające się pod urzędy wysyłają do zgłaszających podrobione decyzje oraz wezwania do opłaty.

Przed dokonaniem jakiegokolwiek opłaty:

- upewnij się, że otrzymane pismo pochodzi od właściwego urzędu;
- zweryfikuj poprawność podanego w piśmie numeru konta;
- w razie wątpliwości skontaktuj się ze swoim pełnomocnikiem lub bezpośrednio z urzędem.

3. Zarządzanie własnością intelektualną w firmie

Ureguluj relacje z pracownikami i współpracownikami oraz inwestorami

Najważniejszym elementem w całym procesie zarządzania prawami własności intelektualnej są ludzie. To oni tworzą rozwiązania stanowiące przedmiot ochrony oraz prowadzą prace badawcze, poszukiwania i analizy istniejących praw. Często twórcami są pracownicy Twojej firmy, co daje im szereg uprawnień. Odpowiednio przygotowane regulacje wewnętrzne, takie jak regulamin pracy czy regulamin wynalazczości, stosowne zapisy w umowach o pracę czy umowach o dzieło pozwolą Ci uniknąć sytuacji spornych, a Twoim pracownikom zapewnią komfort pracy. Pamiętaj, że te kwestie regulowane są również przepisami prawa, zawartymi m.in. w ustawie Prawo własności przemysłowej.

PAMIĘTAJ!

Równie istotna jest treść umów zawieranych z wykonawcami, którym powierzasz realizację zadań, w rezultacie których powstają lub mogą powstać prawa własności intelektualnej. W kontaktach z inwestorami już na wstępnym etapie zadbaj o zabezpieczenie swoich interesów, podpisując umowy o zachowaniu poufności. Podczas negocjowania warunków współpracy upewnij się, że aspekty związane z prawami własności intelektualnej powstałymi przy realizacji wspólnego projektu są uregulowane w korzystny dla Ciebie sposób.

Obracaj prawami wyłącznymi – kupuj, sprzedawaj, udzielaj licencji

Prawa własności intelektualnej stanowią istotny element majątku przedsiębiorstw, a obrót nimi może być źródłem znaczących dochodów.

Niektóre rozwiązania istotne z punktu widzenia prowadzonej przez Ciebie działalności mogą być chronione na rzecz osób trzecich. W tej sytuacji uzasadnione jest zbadanie możliwości uzyskania licencji lub nabycie takich praw.

Jeżeli z kolei w Twojej firmie powstały rozwiązania, które nie są wykorzystywane, to w zależności od przyjętej strategii można wygenerować z nich dodatkowe przychody dzięki licencjonowaniu lub sprzedaży praw wyłącznych do nich.

PRZYKŁAD Istnieją firmy, których duża część dochodu pochodzi z licencjonowania posiadanych praw wyłącznych. Dobrym przykładem są tu producenci oprogramowania i twórcy filmowi.

Prawa własności przemysłowej mają swoją wartość – podlegają wycenie. Dzięki temu mogą ułatwić uzyskanie kredytu lub pożyczki w banku. Prawa własności przemysłowej mogą stanowić przedmiot zastawu, dzięki temu można je wykorzystać jako zabezpieczenie transakcji finansowych.

Używaj praw wyłącznych w swojej działalności

Jako właściciel praw wyłącznych posiadasz wiele uprawnień. Najważniejszym z nich jest monopol, a więc wyłączność wykorzystywania przedmiotu ochrony w sposób zarobkowy na określonym terytorium. Inni uczestnicy obrotu potrzebują Twojej zgody na korzystanie z chronionego rozwiązania. Przyznany monopol pozwala utrzymywać pozycję na rynku i przewagę konkurencyjną oraz pomaga zwrócić koszt nakładów poczynionych na inwestycje.

Możesz realizować swoje prawa na przykład poprzez:

- wprowadzanie do obrotu produktów wytworzonych na podstawie posiadanych patentów;
- opatrywanie towarów i usług zarejestrowanymi znakami towarowymi;
- wprowadzanie na rynek produktów, którym nadano oryginalną postać zewnętrzną chronioną jako wzór przemysłowy;
- rozpowszechnianie utworu;
- działanie pod swoją firmą (nazwą);
- obrót prawami lub ich licencjonowanie.

Monitoruj działania konkurencji

Sprawdź, czy ktoś nie narusza Twoich praw i czy Ty nie naruszasz praw innych osób. Powinieneś monitorować działania konkurencji, żeby w pełni wykorzystać potencjał kreowanego przez lata monopolu. Uzyskane informacje umożliwią zapobieganie potencjalnym naruszeniom posiadanych praw wyłącznych.

PRZYKŁAD Jako właściciel zarejestrowanego znaku towarowego możesz wnieść sprzeciw wobec zgłoszenia nowego znaku towarowego, który naruszałby Twoje prawo, np. znaku identycznego lub podobnego. Wiele urzędów, w tym UPRP oraz EUIPO, nie bada podobieństwa nowych zgłoszeń do już zarejestrowanych znaków, więc to na Tobie spoczywa obowiązek aktywnego monitorowania zgłaszanych do ochrony oznaczeń.

Natomiast w przypadku stwierdzenia naruszenia przysługującego Ci prawa wyłącznego możesz podjąć działania prowadzące do zakazania wykorzystywania rozwiązania, wycofania z obrotu towarów, zaniechania działań stanowiących naruszenie, jak również żądać zapłaty odszkodowania lub wydania nienależnie uzyskanych korzyści. Sięgnij po pomoc profesjonalnego pełnomocnika, np. rzecznika patentowego, radcy prawnego lub adwokata, który po zapoznaniu się z okolicznościami sprawy zarekomenduje optymalne działania.

Jednocześnie monitorowanie działań konkurencji ochroni Cię przed ryzykiem naruszenia praw innych podmiotów. Postępowania sądowe, często trwające latami, są wyczerpujące i kosztowne, a także mogą stanowić poważny cios wizerunkowy.

PRZYKŁAD Wyprodukowałeś oraz wprowadziłeś do obrotu produkty, które w postępowaniu sądowym sąd uznał za naruszające cudzy wzór przemysłowy, wykonując prawomocny wyrok sądu, nie tylko musisz je wycofać z rynku, ale również pokryć koszty postępowania sądowego oraz opublikować w ogólnokrajowej prasie stosowną informację, a także zapłacić odszkodowanie. Mogłeś tego uniknąć dzięki sprawdzeniu, jakie prawa wyłączne posiadają Twoi konkurenci z branży – służy temu badanie czystości, które może zostać przeprowadzone przez rzecznika patentowego w kancelarii patentowej.

Ścigaj naruszcycieli

Decyzja o tym, na które przypadki naruszeń przysługujących Ci praw wyłącznych będziesz reagował oraz za pomocą jakich środków, wynika z przyjętej strategii ochrony oraz szeregu indywidualnych czynników.

W zależności od tego, czy bezprawne działania przeciwnej strony odnoszą się do rozwiązań kluczowych z punktu widzenia Twojej działalności, jakiego rodzaju są to naruszenia i na jaką skalę oraz jak duże środki finansowe możesz przeznaczyć na egzekwowanie swoich praw, możesz podjąć szereg czynności, takich jak:

- wysłanie listu ostrzegawczego;
- wykorzystanie pozasądowych metod rozwiązywania sporów, takich jak mediacje czy postępowanie arbitrażowe;
- wstąpienie na drogę sądową.

UWAGA! W pierwszej kolejności do strony przeciwnej warto wystosować list ostrzegawczy informujący o przysługujących Ci prawach, wskazujący na ich naruszenie oraz wzywający do dobrowolnego zaprzestania naruszeń. O ile to możliwe, spróbuj rozwiązać spór na tym etapie, zawierając korzystną dla Ciebie ugodę.

Mediacje

Polubowne rozwiązanie sporu w drodze mediacji niesie za sobą wiele korzyści, skracając czas oraz minimalizując koszty. Stanowi dobrowolną oraz poufną metodę, która dzięki pomocy wykwalifikowanego mediatora da Ci szansę szybkiego i satysfakcjonującego zakończenia sprawy.

PAMIĘTAJ! Również w umowach zawieranych z kontrahentami warto zawrzeć zapis, że w przypadku powstania sporu strony w pierwszej kolejności podejmą próbę rozwiązania go w drodze mediacji.

Wyspecjalizowane sądy ds. własności intelektualnej

W sytuacji gdy polubowne metody nie przyniosły rezultatu, możesz podjąć decyzję o wstąpieniu na drogę sądową.

Od 1 lipca 2020 r. w Polsce działają wyspecjalizowane sądy do spraw własności intelektualnej. Zajmują się one wyłącznie sprawami dotyczącymi:

- praw własności przemysłowej;
- praw autorskich;
- nieuczciwej konkurencji;
- ochrony dóbr osobistych, o ile wiążą się z wykorzystywaniem nazwiska czy wizerunku w sposób marketingowy, np. w celach reklamowych, promocyjnych.

Sądy rozpatrujące sprawy w I instancji to wydziały Sądów Okręgowych w Warszawie, Gdańsku, Poznaniu, Lublinie i w Katowicach. W II instancji wyznaczone zostały Sądy Apelacyjne w Poznaniu i w Warszawie.

PAMIĘTAJ! Wszelkie sprawy, które dotyczą wynalazków, wzorów użytkowych, odmian roślin, topografii układów scalonych, programów komputerowych i tajemnicy przedsiębiorstwa o charakterze technicznym, rozpatrywane będą przez Sąd Okręgowy w Warszawie.

Na strony nałożony został obowiązek posiadania profesjonalnego pełnomocnika, tj. rzecznika patentowego, adwokata lub radcy prawnego (w sytuacji gdy wartość przedmiotu sprawy przekracza 20 tys. zł). Zatem przed pojęciem jakichkolwiek działań skontaktuj się z kancelarią specjalizującą się w sprawach własności intelektualnej. Wykwalifikowany ekspert dokona oceny stanu faktycznego i prawnego, poinformuje Cię o szansach powodzenia, zarekomenduje optymalną strategię działania, a następnie podejmie stosowne kroki. Nie tylko wesprze Cię we wszelkich formalnościach, ale również będzie służył pomocą w przygotowaniu argumentów oraz dowodów.

WIPO PROOF

W większości krajów, w tym również w Polsce, nie prowadzi się rejestrów praw autorskich. Powstają one z mocy prawa wraz z momentem utrwalenia utworu. Jako właściciel praw autorskich mogłeś natrafić na problem z udowodnieniem swojego autorstwa, na przykład w postępowaniach spornych czy sądowych.

Naprzeciw tym potrzebom wyszła Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO), wprowadzając nowe narzędzie – tzw. WIPO PROOF. Usługa ta prowadzona na bezpiecznej platformie umożliwia uzyskanie oficjalnego potwierdzenia istnienia konkretnego utworu w dacie wydania WIPO PROOF (w postaci tokenu elektronicznego).

Ochrona na granicy

Problem podrabianych produktów dotyka wielu przedsiębiorców, ma wymiar międzynarodowy i osiąga niebotyczne rozmiary, o czym donoszą liczne raporty organizacji takich jak Interpol czy EUIPO.

Aby uchronić się przed tego typu naruszeniami, możesz wykorzystać środki służące ochronie praw własności intelektualnych na granicy, które umożliwiają zapobieganie wpro-

wadzeniu na rynek podrobionych produktów. Działania te są kolejnym narzędziem skutecznej strategii ochrony praw własności intelektualnej i pozwalają minimalizować ryzyko strat finansowych czy wizerunkowych.

W zależności od terytorium, na którym prowadzisz działalność, rozważ złożenie stosownego wniosku do właściwej izby celnej o ochronę praw własności intelektualnej na granicy – w Polsce, wybranych krajach czy też na całym terytorium Unii Europejskiej.

III. Ochrona własności intelektualnej firmy w świecie technologii cyfrowych

Wiesz już, jak ważna w prowadzeniu działalności gospodarczej jest strategiczna ochrona praw własności intelektualnej i jak wielką rolę prawa te odgrywają w budowaniu przewagi konkurencyjnej na rynku. Niemal każda branża dziś prowadzi działania w przestrzeni wirtualnej: sprzedaż lub choćby promocję swoich towarów lub usług. Obecność firmy w Internecie oznacza zarówno szanse, jak i wyzwania. Problemy, które możesz napotkać na swojej drodze, gdy działasz w sieci, mogą dotyczyć takich kwestii jak:

- tworzenie stron internetowych, wykorzystanie ich layoutów i poszczególnych elementów graficznych, a także rejestracja domen internetowych i sporów w tym zakresie;
- pozycjonowanie swojej strony internetowej w wynikach wyszukiwarek internetowych;
- oferowanie i wprowadzanie do obrotu w Internecie towarów podrobionych, także za pośrednictwem serwisów aukcyjnych;
- działalność e-commerce i ograniczenia przewidywane przez prawo w odniesieniu do wykorzystania np. fotografii produktów, ich opisów czy znaków towarowych producentów;
- ochrona programów komputerowych i wynalazków wspomaganych komputerowo;
- tworzenie i ochrona baz danych;
- ochrona wizerunku w Internecie.

Z tego rozdziału dowiesz się w skrócie, co zrobić, by uniknąć tych problemów i efektywniej chronić swoje prawa własności intelektualnej w świecie Internetu i nowych technologii.

1. Strony www i domeny internetowe

Każdy przedsiębiorca chce dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców. Czy jest ku temu lepsze miejsce niż Internet? Wchodząc do przestrzeni wirtualnej i „zakładając” w niej swoje miejsce, trzeba zaprojektować stronę internetową. Możesz to zrobić sam (jeśli potrafisz) albo powierzyć to zadanie profesjonalistom. W pierwszym przypadku prawa autorskie osobiste i majątkowe będą przysługiwać Ci na wyłączność. Jeśli jednak zrobi to ktoś na Twoje zlecenie, pamiętaj, aby w zawieranej umowie zastrzec stosowne postanowienia przenoszące na Ciebie autorskie prawa majątkowe zarówno do **layoutu** (graficznego interfejsu) strony www, jak i do jej **kodu źródłowego**.

PAMIĘTAJ! Przeniesienie praw autorskich majątkowych do utworu (np. layoutu strony internetowej) musi nastąpić zawsze na piśmie przy precyzyjnym określeniu zarówno przedmiotu ochrony, który jest nabywany, jak i zakresu (pól eksploatacji), w którym prawo to będzie przysługiwać nabywcy.

Gdy już masz pewność, że prawa autorskie majątkowe do strony internetowej należą w pełni do Ciebie, nie zapominaj, że oprócz layoutu czy kodu źródłowego także inne treści w niej zamieszczane mogą być chronione prawem autorskim, np. dłuższe opisy produktów czy usług, fotografie itp. Są one elementem składowym większej całości, ale to nie zmienia faktu, że możesz dochodzić swoich praw wobec osób trzecich, które korzystają z nich bez Twojej zgody.

UWAGA! Prawa autorskie powstają z chwilą ustalenia danego utworu. Jeśli zamierzasz dochodzić ich ochrony, sam musisz wykazać za pomocą dowodów w postępowaniu sądowym, w jaki sposób (i w jakim zakresie) je nabyłeś. Zachowaj na tę potrzebę niezbędne umowy, korespondencję oraz inne dokumenty, które mogą być potrzebne w takiej sytuacji (np. WIPO PROOF – więcej na ten temat pisaliśmy w części II).

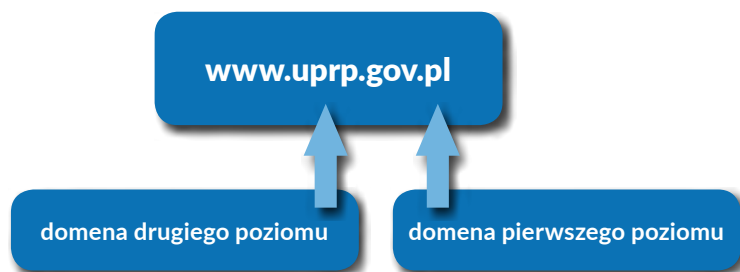
Warto także zastanowić się nad ochroną layoutu swojej strony www za pomocą jego rejestracji jako wzoru przemysłowego. Trzeba to jednak zrobić przed opublikowaniem strony w sieci, ponieważ jednym z warunków przyznania prawa z rejestracji na wzór przemysłowy jest jego nowość. Zobacz, jak może wyglądać layout strony internetowej (w tym przypadku jednej z jej zakładek) chroniony jako zarejestrowany wzór przemysłowy:

Źródło: RCD 001652603-0005

Po stworzeniu strony internetowej oraz odpowiednim zabezpieczeniu jej poszczególnych elementów czas, by zaistniała w świecie wirtualnym, w miejscu oznaczonym konkretnym adresem. Tym adresem jest właśnie **domena internetowa**.

Domeny internetowe stanowią najistotniejszą część adresu internetowego. Dzielą się one na domeny pierwszego i drugiego poziomu. Najprościej ujmując, domeną drugiego poziomu jest wybrana przez przedsiębiorcę **nazwa**, która stanowi właściwy wyróżnik adresu internetowego. Domena pierwszego poziomu to nazwy krajowe lub funkcjonalne umieszczone jako ostatnie w adresie internetowym (np. „.pl” lub „.gov”). Często są one nazywane „rozszerzeniem”.

Gdy wybrałeś już nazwę swojej domeny, powinieneś ją zarejestrować. W pierwszej kolejności trzeba jednak sprawdzić, czy jest dostępna. Jeśli tak, to powinieneś zawrzeć umowę o rejestrację domeny i ją opłacić. W przypadku domen pierwszego poziomu o końcówce „.pl” operatorem krajowym jest NASK – Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa.

UWAGA! Samo zawarcie umowy o rejestrację domeny nie tworzy żadnych praw własności intelektualnej, a jedynie pozwala na posługiwanie się daną domeną w Internecie.

Jeśli chcesz zabezpieczyć swoją domenę i uzyskać w tym zakresie wyłączność, powinieneś zastrzec jej nazwę drugiego poziomu (właściwą nazwę domeny) jako **słowny znak towarowy**. Używanie znaku towarowego w nazwie domeny internetowej, pod której adresem oferowane są towary lub usługi chronione na rzecz tego znaku towarowego, traktuje się w taki sam sposób, jak rzeczywiste używanie oznaczania w stosunku do towaru lub usługi. W tym przypadku witrynę wirtualną można porównać do zwykłej witryny sklepowej, oznaczonej danym znakiem towarowym, w obrębie której przedsiębiorca wystawia swoje produkty, oferując je odwiedzającym.

PRZYKŁAD Przedsiębiorca rejestruje domenę internetową buksteria.pl i jednocześnie uzyskuje w Urzędzie Patentowym RP prawo ochronne na słowny znak towarowy „Buksteria” w klasie 16 klasyfikacji nicejskiej przeznaczonej dla książek i czasopism. Jeśli zatem na stronie internetowej pod adresem buksteria.pl będzie sprzedawać książki, wówczas posługiwanie się tym oznaczeniem w nazwie domeny internetowej będzie jednocześnie uznawane za używanie chronionego znaku towarowego.

Niestety zdarzają się przypadki, że przedsiębiorca, który działa już na rynku, dopiero gdy podejmie decyzję o zarejestrowaniu domeny (lub całkiem niezależnie), odkrywa, że ktoś go uprzedził i zarejestrował daną nazwę. Czasem osoby trzecie robią to celowo, np. aby prowadzić podobną działalność i czerpać korzyści z wypracowanej już na rynku renomy przedsiębiorcy lub jego oznaczeń albo po to, aby zaoferować odsprzedaż takiej

domeny po wygórowanej (całkowicie nieuzasadnionej) cenie. Takie przypadki nazywane są „**piractwem domenowym**” (ang. *cybersquatting*). Zdarzają się także sytuacje, w których osoby trzecie rejestrują nazwy domen ładząco podobne to tych używanych dotychczas przez przedsiębiorcę, np. różniących się tylko jedną – w dodatku środkową – literą (ang. *typosquatting*). Tego rodzaju zachowanie również może być potraktowane jako działanie sprzeczne z dobrymi obyczajami, które narusza interes przedsiębiorcy.

PAMIĘTAJ! Nawet jeśli nie zarejestrowałeś wcześniej swojego znaku towarowego (zawsze warto o to zadbać jak najszybciej), w przypadku piractwa domenowego nie zawsze jesteś bezbronny. Możesz wówczas próbować dochodzić swoich praw w oparciu o przepisy ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Spory o domeny internetowe, dotyczące naruszenia praw osób trzecich w wyniku zawarcia lub wykonywania umowy dotyczącej domeny, często rozstrzygane są przez **sądowictwo polubowne**. W przypadku rejestracji domen z końcówką „.pl” abonent, podpisując umowę, zgodnie z regulaminem NASK musi wyrazić zgodę na poddanie ewentualnego sporu sądowi polubownemu. W przeciwnym wypadku dochodzi do wygaśnięcia umowy abonenckiej w określonym terminie.

W praktyce spory domenowe (w odniesieniu do domen z końcówką „.pl”) najczęściej rozpoznawane są przez **Sąd Polubowny ds. Domen Internetowych** przy Polskiej Izbie Informatyki i Telekomunikacji z siedzibą w Warszawie. Jeśli w wyniku prawomocnego orzeczenia sądu polubownego lub sądu powszechnego zostanie stwierdzone naruszenie przez abonenta praw osoby trzeciej (np. prawa ochronnego na znak towarowy lub prawa do firmy), zgodnie z regulaminem NASK, dochodzi do wypowiedzenia umowy dotyczącej domeny bez zachowania terminów wypowiedzenia.

W odniesieniu do sporów dotyczących także popularnych domen z końcówką „.eu” ważną rolę odgrywa czeski **Sąd Arbitrażowy w Pradze**, który decyzją Komisji Europejskiej został wyznaczony do rozpoznawania spraw z tego zakresu. Jeśli natomiast chcesz prowadzić spór dotyczący domen z końcówkami np. „.com”, „.net” lub „.org”, powinieneś udać się do **Centrum Mediacji i Arbitrażu WIPO**, które jest właściwe w tego typu sprawach.

2. Wyszukiwarki internetowe

Kiedy już stworzysz stronę internetową, zawrzesz umowę o rejestrację wybranej domeny, a w międzyczasie zarejestrujesz swój znak towarowy, z pewnością zaczniesz myśleć także o **pozycjonowaniu** witryny w Internecie. W sieci funkcjonuje ponad 1,5 miliarda stron, więc by dotrzeć do potencjalnych klientów, warto skorzystać ze wsparcia, tak aby „wyróżnić” się w tłumie. Wyobraź sobie ulicę pełną witryn sklepowych, na których oferowane są te same rodzajowo produkty albo nawet produkty tych samych marek. Każdy chce, aby klient wszedł właśnie do jego sklepu i tam dokonał zakupu.

Pozycjonowanie strony internetowej wymaga skorzystania z usługi o nazwie *Google Ads* (wcześniej: *AdWords*). Dzięki niej pozycjonowana strona pojawia się w wynikach wyszukiwań nie tylko wskutek poszukiwania przez internautę słów odpowiadających np. nazwie domeny, ale także przy poszukiwaniu innych słów (tzw. *key words*), których wybór zależy właśnie od przedsiębiorcy. Pozycjonowanie strony internetowej jest więc rodzajem rekla-

my, której efektem jest uzależnienie wyników wyszukiwań (oraz pozycji w tych wynikach) od słów kluczy przypisanych danej witrynie internetowej.

PAMIĘTAJ! Prowadzenie reklamy z wykorzystaniem słów kluczy jest w pełni dozwolone i samo w sobie nie narusza reguł uczciwej konkurencji rynkowej.

Wyobraź sobie jednak, że ktoś, kto oferuje identyczne lub podobne towary, zaczyna pozycjonować swoją stronę internetową w wyszukiwarce Google z użyciem Twojego znaku towarowego lub nazwy Twojej firmy jako słowa klucza. W takiej sytuacji może dochodzić do naruszenia szeroko rozumianych praw własności intelektualnej, w tym także naruszenia reguł uczciwej konkurencji. Nie czekaj i zareaguj!

UWAGA! Często samo wysłanie do naruszcyciela pisma ostrzegawczego wzywającego do zaniechania naruszeń może przynieść zamierzony skutek. Polubowne rozwiązanie sporu jest wówczas szybsze i mniej kosztowne.

3. Serwisy aukcyjne

W przestrzeni internetowej może dochodzić do sytuacji, gdy osoba naruszająca cudze prawa własności intelektualnej działa z wykorzystaniem usług świadczonych przez inny podmiot. Usługi te można najczęściej podzielić na dwa rodzaje. Jedne z nich są niezbędne z punktu widzenia prowadzenia własnej strony internetowej, np. **usługi hostingowe**, które zapewniają działanie witryny poprzez udostępnienie serwerów, gdzie przechowywane są jej dane. Inne zaś tworzą określoną przestrzeń do oferowania w Internecie towarów lub usług, np. serwisy aukcyjne. W obu przypadkach powstaje zatem pytanie o rolę i zakres odpowiedzialności podmiotu świadczącego usługi na rzecz podmiotów będących naruszcicielami.

PRZYKŁAD Odkrywasz, że w popularnym serwisie aukcyjnym oferowane są towary podrobione, na których widnieje Twój znak towarowy. Do naruszenia dochodzi zatem za pośrednictwem serwisu aukcyjnego, mimo iż jest ono wynikiem bezpośredniej działalności konkretnego naruszcyciela.

Pamiętaj, że odpowiedzialność z tytułu naruszenia praw własności intelektualnej ma zawsze **indywidualny charakter**. Oznacza to, że co do zasady w sytuacji opisanej w przywołanym przykładzie odpowiedzialność cywilnoprawną powinien ponieść zarówno podmiot prowadzący serwis aukcyjny, jak i podmiot oferujący na aukcji podrobione towary.

W praktyce często jednak hostingodawca (ang. *hosting provider*) lub prowadzący serwis aukcyjny nie posiadają informacji, że ich klient narusza cudze prawa wyłączne, a obciążenie ich odpowiedzialnością z tytułu weryfikowania takich okoliczności byłoby dla nich znacznym utrudnieniem. Właśnie dlatego wprowadzono specjalny mechanizm działania w takich sytuacjach: jeśli zawiadomisz usługodawcę naruszcyciela o fakcie bezprawnego korzystania z Twojego prawa wyłącznego i uwiarygodnisz tę okoliczność, usługodawca będzie musiał niezwłocznie **uniemożliwić dostęp do danych** związanych z działalnością naruszcyciela.

Mówiąc krótko: usługodawca zablokuje dostęp do strony internetowej lub aukcji, na której dochodzi do naruszeń praw wyłącznych. Co najważniejsze, w takiej sytuacji musisz przedstawić dowód na istnienie przysługującego Ci prawa wyłącznego i uwiarygodnić jego naruszenie. Jak zrobić to w najprostszy możliwy sposób? Posłuż się dokumentem urzędowym!

PAMIĘTAJ!

Prawa własności przemysłowej udzielane są zawsze przez właściwy urząd (np. Urząd Patentowy RP), który na potwierdzenie tego faktu wystawia oficjalny dokument urzędowy (dokument patentowy, świadectwo ochronne, świadectwo rejestracji). To dzięki uzyskaniu takiego dokumentu nie masz obowiązku za każdym razem dowodzić, że prawo wyłączne przysługuje właśnie Tobie.

4. E-commerce

Wedle najnowszych danych już 73% internautów robi zakupy w Internecie (zob. „E-commerce w Polsce 2020”, raport Gemius wraz z Izbą Gospodarki Elektronicznej). Oznacza to, że jeśli jako przedsiębiorca chcesz prowadzić swoją działalność w sieci, z pewnością będzie to dobry pomysł!

Otwarcie sklepu internetowego wiąże się jednak z kilkoma „pułapkami”, na które należy uważać. Mogą one doprowadzić do naruszenia cudzych praw własności intelektualnej nawet wtedy, gdy z pozoru będzie Ci się wydawać, że wszystko jest w porządku. Przyjrzyjmy się poniższemu przykładowi, aby unaocznić kilka z nich.

PRZYKŁAD

W prowadzonym sklepie internetowym oferujesz oryginalne produkty innych przedsiębiorców. Masz przecież do tego prawo, kupiłeś je w legalny sposób z myślą o ich odsprzedaży swoim klientom. W ofercie prezentujesz zdjęcie produktu i opis, jaki jest zamieszczony na stronie jego producenta. Wskazujesz też jego znak towarowy, aby klienci widzieli, że oferowany produkt jest oryginalny.

W przedstawionej sytuacji może dochodzić zarówno do naruszeń autorskich praw majątkowych producenta oferowanego towaru, jak i przysługującego mu prawa ochronnego na znak towarowy. Zapytasz z pewnością, jak to możliwe – przecież towar jest oryginalny!

Na początek musisz wiedzieć, że fakt nabycia egzemplarza produktu nie powoduje, że nabywasz jednocześnie prawo do swobodnego dysponowania cudzym znakiem towarowym, umieszczonym na opakowaniu tego produktu. Owszem, możesz informować swoich klientów o pochodzeniu towaru, ale powinieneś to robić wyłącznie w sposób nierodzący wątpliwości co do tego, że jest to tylko zwykły przekaz informacyjny. W przeciwnym razie możesz narazić się na zarzut naruszenia prawa ochronnego na znak towarowy ze strony uprawnionego. Jeśli więc chcesz wskazać na stronie swojego sklepu internetowego **nazwy oferowanych towarów innych producentów lub nazwy tych producentów**, posługuj się nimi wyłącznie w wersji słownej, nawet jeśli na co dzień funkcjonują one w obrocie w wersji słowno-graficznej i tak są przez wszystkich kojarzone.

Osobny problem dotyczy zdjęć i opisów produktów, w tym także zestawień ich właściwości (specyfikacji), jakie nieraz są umieszczane w treści oferty. Fotografia stanowi co do zasady przedmiot ochrony prawa autorskiego, nie możesz więc pobrać jej ze strony

internetowej producenta, a następnie bez jego zgody posługiwać się nią w treściach swojego sklepu internetowego. Najprostszym sposobem na uniknięcie takich problemów może być wykonanie własnego zdjęcia oferowanego produktu, wtedy nikt Ci nie zarzuci naruszenia cudzych praw własności intelektualnej. Podobnie sytuacja prezentuje się w odniesieniu do opisu produktu. Choć na ogół taki opis może cechować minimalny poziom twórczy (często przedstawia on po prostu właściwości funkcjonalne towaru), to jednak nie można wykluczyć, że dłuższa wypowiedź słowna, nawet dotycząca najzwyczajszego towaru, zostanie objęta ochroną prawnoautorską.

PAMIĘTAJ! Gdy oferujesz cudze towary w sklepie internetowym, nie posługuj się jego zdjęciami lub opisem zamieszczonymi na oficjalnej stronie producenta, jeśli nie posiadasz jego zgody, tylko stwórz je we własnym zakresie.

Wątpliwości mogą powstać też przy posługiwaniu się **specyfikacją towarów**, która na stronie producenta przedstawiona została np. w formie tabelarycznej. Tego rodzaju zestawienie może stanowić chronioną bazę danych i jako takie być przedmiotem cudzego monopolu.

5. Media społecznościowe

Jeśli masz już własną stronę internetową, zadbałeś o domenę internetową, którą w dodatku pozycjonujesz, a przy tym prowadzisz sklep internetowy, na pewno jesteś również obecny w mediach społecznościowych. To przecież jeden z najpopularniejszych kanałów, pozwalający szybko docierać do odbiorców i poznawać ich reakcje. Jako przedsiębiorca zdajesz sobie z tego świetnie sprawę, być może nawet założyłeś konto swojej firmy w social mediach jeszcze przed uruchomieniem swojej strony internetowej.

W mediach społecznościowych obowiązują te same (powszechne) zasady ochrony praw własności intelektualnej. To oznacza, że nie możesz np. bez uzyskania zgody uprawnionego wykorzystywać dla swoich potrzeb zdjęć zamieszczonych w cudzych postach (chyba że w zakresie ich dozwolonego użytku prywatnego). Możesz jednak udostępniać w całości cudze posty ze wskazaniem ich autora (osoby publikującej). Jest to tzw. content sharing.

Co istotne – uważaj na linki, które udostępniasz innym! Odpowiedzialność za **linkowanie** naruszające cudze prawa autorskie, jest wciąż kwestią, która rodzi sporo wątpliwości. Wyobraź sobie, że podajesz na swoim profilu link, który prowadzi innych użytkowników do materiałów bezprawnie udostępnionych w Internecie, które podlegają ochronie prawa autorskiego. W takiej sytuacji narażasz się na zarzut naruszenia tych praw, ponieważ jako linkujący dokonujesz rozpowszechnienia cudzego utworu bez zgody uprawnionego.

PRZYKŁAD Ewa zamieściła na swoim koncie firmowym w portalu społecznościowym post, w treści którego znajdował się link odsyłający bezpośrednio do pliku PDF zamieszczonego na serwerze przez inną osobę. W treści tego pliku znajdował się skan publikacji książkowej dotyczącej efektywnego wykorzystywania narzędzi marketingowych w prowadzeniu działalności gospodarczej. Publikacja została zwielokrotniona, a następnie rozpowszechniona bez zgody uprawnionego.

Przedstawiony przykład wskazuje na jeszcze jeden istotny aspekt. Jeśli linkowanie następuje w **celach zarobkowych** i odsyła odbiorcę do utworu nielegalnie rozpowszechnionego, wtedy linkujący naraża się na odpowiedzialność z tytułu naruszenia praw autorskich. Pamiętaj: jako przedsiębiorca bierzesz odpowiedzialność w sieci za to, co udostępniasz, rób to rozważnie!

6. Programy komputerowe

Na pewno słyszałeś, że programy komputerowe są prawnie chronione, ale może nie zastanawiałeś się dotąd, jakie przepisy prawa regulują tę kwestię. Czas rozwiązać wątpliwości: oczywiście jest to ochrona gwarantowana prawami własności intelektualnej.

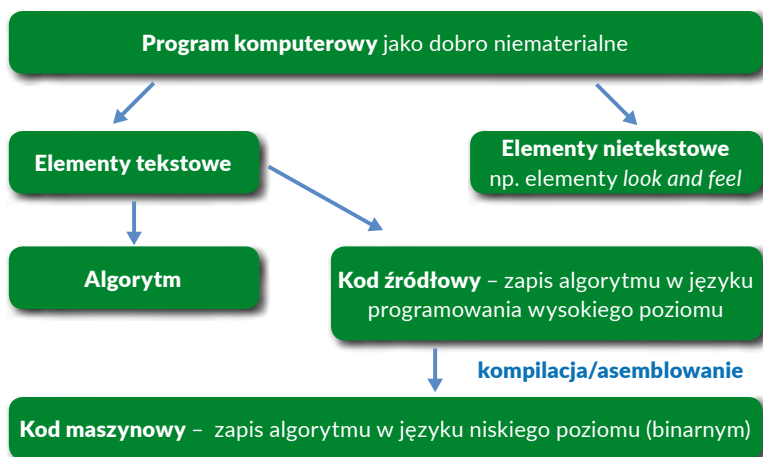
Ochrona prawna software'u przez długi czas nie była precyzyjnie określona w obowiązujących przepisach. Był to jeden z tych (coraz częstszych) przypadków, kiedy to rzeczywistość wyprzedza istniejące regulacje prawne. Trzeba wówczas szukać takich rozwiązań, które być może nie są idealne, ale już istnieją i można je dostosować do potrzeb ochrony danego przedmiotu. Tak właśnie było z programami komputerowymi.

Ostatecznie przyjęto, że programy komputerowe będą chronione jako utwory przepisami prawa autorskiego. Są one chronione jak... utwory literackie? Jeśli jesteś tym zdziwiony, zastanów się przez chwilę, w jakiej postaci tworzony jest software – właśnie poprzez zapisanie przez autora odpowiedniego kodu, który jest następnie „odczytywany” przez komputer. Aby jednak odpowiedzieć na pytanie, co tak naprawdę jest chronione z perspektywy prawa autorskiego w programie komputerowym, konieczne jest wyszczególnienie następujących pojęć:

- **algorytm** – są to pewne formuły (procedury), których spełnienie pozwala osiągnąć określony rezultat;
- **kod źródłowy** – jest to zapis programu komputerowego w języku, w jakim jest on pierwotnie tworzony przez autora software'u;
- **kod maszynowy** – jest to zapis programu komputerowego po jego kompilacji (początkowo mówiąc: przetłumaczeniu) na język zrozumiały dla komputera, tj. język binarny (zero-jedynkowy).

Wszystkie powyższe elementy składają się na tekstowe części oprogramowania (wyrażone słowem). Przy czym **ochroną prawnautorską objęty jest zarówno kod źródłowy, jak i kod maszynowy** (binarny). Algorytmy, podobnie jak funkcje programu komputerowego, nie podlegają natomiast ochronie, ponieważ prawo autorskie nie chroni samych idei czy zasad, a wyłącznie określoną formę wyrażenia.

PAMIĘTAJ! Nie można naruszyć cudzych praw autorskich do programu komputerowego poprzez stworzenie software'u o podobnych funkcjach, jeśli kody źródłowe obu programów różnią się.

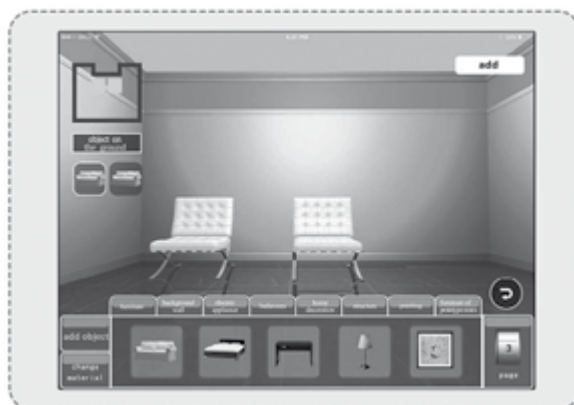

Autorskie prawa majątkowe do programu komputerowego obejmują:

- prawo do **reprodukcji** software'u (w tym np. jego instalacji lub reinstalacji);
- prawo do **tłumaczenia i adaptacji** software'u oraz dokonywania innych zmian;
- prawo do **rozpowszechniania** software'u lub jego kopii.

Oprócz elementów tekstowych programy komputerowe posiadają także elementy, które nie są wyrażone słowem, np. **graficzne interfejsy użytkownika** (ang. *graphical user interface* – *GUI*), dzięki którym użytkownik wchodzi w interakcję z oprogramowaniem (np. poprzez okno wyświetlanego programu). Interfejsy stanowią te części programu, które umożliwiają wzajemne połączenia i oddziaływanie pomiędzy elementami oprogramowania oraz sprzętu komputerowego. Mogą być one chronione na podstawie przepisów prawa autorskiego jako utwory, jednak formalnie nie są traktowane jako programy komputerowe (lub ich części).

Jeśli dany graficzny interfejs użytkownika jest nowy i odznacza się indywidualnym charakterem, może być chroniony niezależnie od ochrony prawnoautorskiej jako zarejestrowany wzór przemysłowy. Warto o tym pamiętać, aby jak najszerzej zabezpieczyć swoje prawa własności intelektualnej do poszczególnych elementów programu komputerowego!

Przykładowy interfejs graficzny użytkownika programu do aranżacji wystroju wnętrz zarejestrowany jako wzór przemysłowy, źródło: RCD 002661728-0001

Niektóre czynności dotyczące programu komputerowego są dozwolone z punktu widzenia prawa autorskiego bez konieczności uzyskania zgody uprawnionego. Są to:

- sporządzenie **kopii zapasowej**;
- **obserwowanie, badanie i testowanie funkcjonowania** programu komputerowego w celu poznania jego idei i zasad przez osobę posiadającą prawo korzystania z egzemplarza programu komputerowego;
- **zwielokrotnianie kodu lub tłumaczenie jego formy** w określonych sytuacjach.

PAMIĘTAJ! Program komputerowy, aby podlegać ochronie gwarantowanej przez prawo autorskie, nie musi działać. Wystarczy, że sam fragment jego kodu źródłowego spełnia przesłanki do uznania go za utwór.

7. Wynalazki wspomagane komputerowo (*computer-implemented inventions*)

Podczas lektury poprzedniego rozdziału na pewno zwróciłeś uwagę, że ochrona programu komputerowego za pomocą przepisów prawa autorskiego ma pewne praktyczne ograniczenia, np. w zakresie braku ochrony prawnej funkcjonalności oprogramowania. Gdy zaś mowa o funkcjonalności bardzo szybko przychodzą na myśl te elementy, które mogą mieć charakter techniczny.

Co prawda za wynalazki nie uważa się m.in. programów komputerowych, ale tylko wtedy, gdyby rozpatrywać program komputerowy **jako taki** (ang. *as such*). Jak się zapewne domyślasz, właśnie takie sformułowanie otwiera furtkę do patentowania wynalazków, które same w sobie (jako takie) nie są wyłącznie programami komputerowymi, ale które powodują w efekcie swojego działania pojawienie się tzw. **dalszego efektu technicznego** (ang. *further technical effect*).

PRZYKŁAD Jako przykłady programów komputerowych wywołujących dalszy skutek techniczny, gdy jest on uruchamiany na komputerze, można wskazać np. program komputerowy określający sposób sterowania układem przeciwblokującym w samochodzie lub przywracania zniekształconego obrazu cyfrowego (za: wytyczne EPO, cz. G.II.3.6.1). Dalszym efektem technicznym może być także działanie procesu przemysłowego pod kontrolą programu komputerowego, w szczególności poprzez wpływanie na wydajność lub bezpieczeństwo procesów (tak: wytyczne Prezesa UPRP w zakresie wynalazków i wzorów użytkowych).

Pamiętaj: sam software nigdy nie podlega opatentowaniu. O ochronę patentową możesz się jednak ubiegać, jeśli Twoje rozwiązanie techniczne jest **wspomagane** przez oprogramowanie komputerowe. Oznacza to, że jeszcze przed upublicznieniem swojego wynalazku, który realizowany jest za pośrednictwem software'u, powinieneś dowiedzieć się, czy – a jeśli tak, to w jakim zakresie – możliwe jest jego opatentowanie.

UWAGA! Rzecznik patentowy jako profesjonalny pełnomocnik w sprawach zgłoszeń wynalazków pomoże Ci zawsze ustalić, czy Twój wynalazek może zostać opatentowany, oraz przygotuje i złoży w Twoim imieniu w Urzędzie Patentowym RP zgłoszenie patentowe.

8. Sztuczna inteligencja (*artificial intelligence*)

Sztuczna inteligencja jest jednym z tych pojęć, które ostatnio zyskują coraz większą popularność. Możliwe, że jako nowoczesny przedsiębiorca używasz tego sformułowania w swojej działalności.

Samo zdefiniowanie, czym jest sztuczna inteligencja, stanowi nie lada wyzwanie. W uproszczeniu można przyjąć (choć definicji jest wiele), że pod tym pojęciem kryje się określenie technologii związanej z tworzeniem programów komputerowych (lub szerzej – maszyn), które mają za zadanie analizę danych i na tej podstawie realizację określonych funkcji. Przy czym proces decyzyjny maszyny ma w jak najlepszy sposób odzwierciedlać ten, który mógłby zachodzić, gdyby decyzję faktycznie podejmował człowiek.

Obecnie coraz więcej produktów pojawiających się na rynku jest promowanych jako działających w oparciu o sztuczną inteligencję. Jeśli chcesz oferować swój produkt także z wykorzystaniem AI upewnij się najpierw, czy Twoje rozwiązanie nie wchodzi w zakres cudzego monopolu gwarantowanego prawami wyłącznymi.

PAMIĘTAJ! Rozwiązanie techniczne oparte na sztucznej inteligencji może być chronione prawami wyłącznymi. Z kolei rozwiązania tworzone przez sztuczną inteligencję nie mogą co do zasady być chronione – prawa autorskie lub patenty na wynalazki przysługują (w pierwszej kolejności) twórcom, którzy są osobami fizycznymi.

9. Ochrona baz danych

Na pewno pamiętasz, że zestawienie różnych elementów (np. specyfikacja danych dotyczących towarów) może być chronione jako utwór pod warunkiem, że ma ono charakter twórczy i jest oryginalne. Jednak nie zawsze stworzone zbiory danych lub jakichkolwiek innych materiałów usystematyzowane w określony sposób mogą być chronione na gruncie prawa autorskiego. Dlatego właśnie powstał osobny system gwarantujący ochronę prawną bazom danych stanowiących przedmiot własności intelektualnej.

PRZYKŁAD Wyobraź sobie następującą sytuację: na swojej stronie internetowej przygotowałeś zestawienie porównujące właściwości techniczne oferowanych produktów. Na potrzeby tego zestawienia przyjąłeś różne kryteria, dzięki którym nie tylko jest ono kompleksowe, ale i uwiidocznia w wyraźny sposób podobieństwa i różnice występujące pomiędzy porównywanymi produktami. Poświęciłeś na to mnóstwo czasu i środków finansowych, przede wszystkim, aby zgromadzić potrzebne informacje, dokonać ich analizy, a następnie zaprezentować zbiór tych danych. Być może efektem Twojej pracy jest utwór, ale o wiele bardziej prawdopodobnym jest, że stworzyłeś bazę danych, która sama w sobie również jest przedmiotem własności intelektualnej i podlega ochronie.

Bazę danych stanowi właśnie zbiór danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów zgromadzonych według określonej systematyki lub metody, indywidualnie dostępnych w jakikolwiek sposób, w tym z wykorzystaniem komunikacji elektronicznej, wymagający istotnego, co do jakości lub ilości, nakładu inwestycyjnego w celu sporządze-

nia, weryfikacji lub prezentacji jego zawartości. Jak zapewne zwróciłeś uwagę, by podlegać ochronie na gruncie prawa własności intelektualnej, baza danych nie musi odznaczać się takimi cechami jak utwór. W tym przypadku najważniejsze z punktu widzenia powstania praw wyłącznych do baz danych jest poniesienie istotnego nakładu inwestycyjnego przez uprawnionego (w tym przypadku nazywanego producentem) w celu stworzenia takiej bazy danych.

PAMIĘTAJ! Prawo wyłączne do bazy danych powstaje samoistnie i nie wymaga – podobnie jak w przypadku utworów – podjęcia działań przed właściwym urzędem ds. własności przemysłowej celem ich nabycia.

Producentowi bazy danych przysługuje wyłączne i zbywalne prawo pobierania danych i wtórnego ich wykorzystania w całości lub w istotnej części, co do jakości lub ilości. Z pewnością zadasz od razu pytanie, jaką część takiej chronionej bazy danych można uznać za „istotną”. Tego rodzaju ocena uzależniona jest od okoliczności każdego przypadku. Powinieneś jednak pamiętać, że prawo wyłączne do bazy danych chroni taką bazę jako całość, nie są zaś chronione poszczególne informacje (dane) zaszerogowane w takiej bazie danych. Co do zasady nie można zmonopolizować informacji jako takiej (np. danych technicznych przedmiotu jak jego waga, rozmiar itp.).

Jeśli sporządzisz bazę danych, przysługujące Ci do niej prawo wyłączne będzie trwało przez **15 lat** następujących po roku, w którym bazę sporządziłeś. To naprawdę sporo, więc nie zapominaj o ochronie, jaką zyskujesz w tym zakresie (bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów).

10. Ochrona wizerunku

Wizerunek jest tym, co może nas skutecznie indywidualizować, zwłaszcza w przestrzeni wirtualnej, gdzie często treści postrzegane są przez odbiorców przede wszystkim wzrokowo (ang. *eye-catching content*). Wizerunek – podobnie jak znaki towarowe, utwory czy wzory przemysłowe – może stać się przedmiotem sporu z perspektywy prawa własności intelektualnej. Tym bardziej, jeśli wywołuje on określone emocje wśród odbiorców (np. rodzi zaufanie, jakim klienci darzą przedsiębiorcę).

Wizerunek jest **dobrem osobistym**, które podlega ochronie prawnej. Rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby, do której należy wizerunek. Istnieją przy tym dwa wyjątki. Pierwszy dotyczy wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli wykonano go w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych. Drugi wyjątek ma zastosowanie w przypadku, gdy wizerunek przedstawionej osoby stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza.

PRZYKŁAD Znany producent przedstawia swój wizerunek na stronie internetowej, promując w ten sposób oferowany produkt. Posiadasz ten produkt w swojej ofercie, zatem rozpowszechniasz w sklepie internetowym wizerunek producenta obok oryginalnego produktu. W tym przypadku narażasz się na zarzut rozpowszechniania cudzego wizerunku bez zgody uprawnionego.

Wizerunek może być też zastrzeżony (w ograniczonym zakresie) jako **graficzny znak towarowy**. Sama fotografia przedstawiająca czyjś wizerunek może z kolei podlegać ochronie jako **utwór**. Jak widzisz, do wykorzystania cudzego wizerunku trzeba podchodzić bardzo ostrożnie, aby nie naruszyć różnego rodzaju praw własności intelektualnej.

Niezależnie od powyższego powinieneś pamiętać, że podszywanie się pod inną osobę z wykorzystaniem np. jej wizerunku, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej, stanowi przestępstwo (nazywane potocznie „kradzieżą tożsamości”). Jeśli taka sytuacja dotknie Cię osobiście, natychmiast zareaguj i zgłoś sprawę organom ścigania.

IV. Własność intelektualna w Twojej firmie – o czym pamiętać?

1. Zrób audyt. Sprawdź, co stanowi własność intelektualną Twojej firmy i co wymaga ochrony.
2. Zweryfikuj, czy Twoje rozwiązania są oryginalne, czy nadają się do ochrony i czy nie naruszasz praw osób trzecich. Pamiętaj o badaniach praw własności przemysłowej, bazy patentowe mogą być źródłem wiedzy i inspiracji.
3. Zadbaj o poufność. W ochronie własności intelektualnej to szczególnie ważne!
4. Ustal, kto ma prawo do rozwiązań i utworów, ureguluj relacje z pracownikami i podwykonawcami.
5. Zbuduj strategię ochrony własności intelektualnej:
  - Zdefiniuj, jaki cel ma realizować w odniesieniu do Twoich planów biznesowych.
  - Ustal, co ochronić i przy pomocy jakiego prawa własności intelektualnej.
  - Określ zakres terytorialny. Zdefiniuj, gdzie Twoja technologia, produkt lub usługa będą oferowane i dobierz odpowiedni tryb ochrony własności intelektualnej w tych krajach/regionach.
  - Zaplanuj, jak długo będziesz korzystać z ochrony.
  - Pomyśl, jak zamierzasz korzystać z uzyskanych praw wyłącznych.
  - Przygotuj plan zarządzania ochroną własności intelektualnej.
  - Zrób kosztorys ochrony praw własności intelektualnej i uwzględnij go w budżecie firmy.
6. Zadbaj o zgłoszenia praw do ochrony we właściwym urzędzie patentowym lub stwórz odpowiednie regulaminy.
7. Korzystaj z pomocy rzeczników patentowych i innych specjalistów!
8. Monitoruj działania konkurencji i zwalczaj naruszenia.
9. Rozwijaj swój biznes – doskonal technologie, produkty, usługi.
10. Wykorzystuj posiadane prawa własności intelektualnej i zarabiaj na rozwiązaniach!

Publikacja bezpłatna,
współfinansowana w ramach współpracy z EUIPO

ISBN 978-83-65470-69-0